

Arkitektur og byens rom

Diplom, Arkitektur ved NTNU Høst 2020
Prosjekthefte

Birk Gabriel Kristiansen
Veileder: Markus Schwai

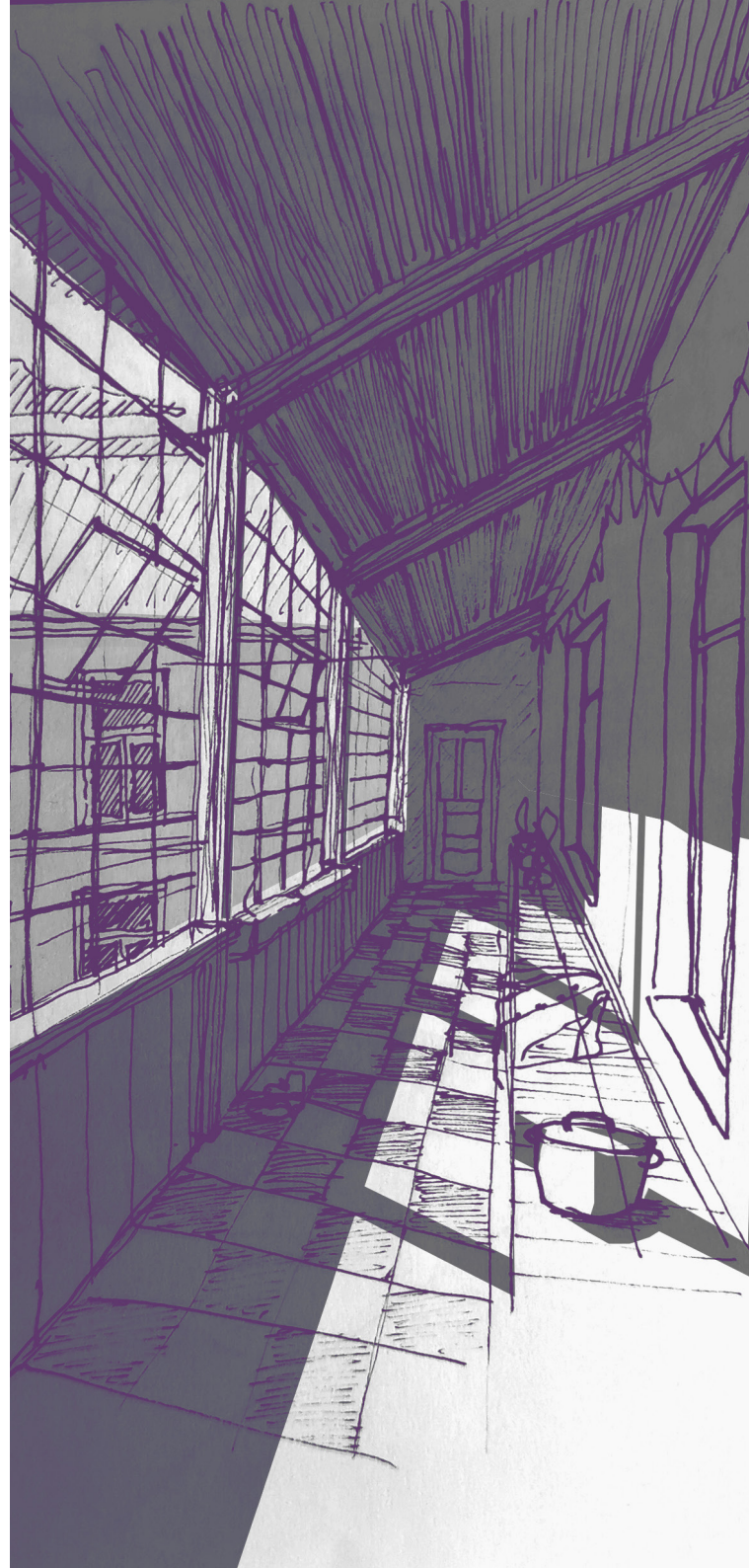
INNHold

Lokasjon	5
Romdannelse, skulpturer og orden	10
Romsekvenser	20
Husene i byen	22
Bakkeplanet	24
Logistikk	26
Eierskap	30
Byen på innsiden	34
Små typologier	36
Åpne Gårdsrom	40
Kaikanten	44
Torget	50
Strandveikaia	54

INTRO

Denne oppgaven har som mål å utforske byplanlegging fra et individrettet perspektiv, med fokus på utforming av byrom, eierskap og skala, og dialogen mellom bolig og by.

Kollektivtraséer, ganglinjer og svenske kjøkken, uansett skala henger arkitekturen seg opp i de samme logistiske problemene funksjonalismen satte frem som den absolutte formgiver, vår "innovasjon" en evig runddans med forkastede idealer. Med hvilket mål gjør vi dette? I "The concise townscape" skriver Gordon Cullen "Without enclosure, traffic becomes nonsense", men like fullt domineres byen av de uendelige steppene fra LeCorbusiers "Contemporary city". Byrommet, vår andre bolig, er redusert til en evig randsone mellom interiører. Kun der naturens universelle tiltrekningskraft, og fortidens møysommelige håndverk får stå uhindret fra kommersiell minimalisme, finnes steder folk frivillig trekker til. Logistikk og program er abstrakte intensjoner som har sitt mål i fraværet av bevisst tanke, hverdagens monotoni opphøyd til automatikk. Enn så lenge vi fortsatt er sansende vesen, finnes det livsglede og mening i vår intime erfaring av omverdenen. Byrommet dør i skyggen av arkitekturens objekt, ved elvens ende dundrer fossefallet. Snu før det er for sent!

Lokasjon for prosjektet

63,43°N: Alaska, Yukon, **Trondheim**

Maks sol-vinkel: Des / Mars / Juni : 3° / 26° / 49°
Høyde over havet: 3-4 meter, tidevann: ± 1m

Trondheim er en historisk elve- og havne-by langt inne i Trondheimsfjorden i Midt-Norge. Den har lenge tjent som et viktig handelssenter, under middelalderen var den hovedstaden i Norge og tjener fortsatt som mål for pilegrimer i nord-Europa. I tillegg til en av Europas vakreste katedraler, har byen og levninger fra middelalderen i form av et festningsverket på høyden øst for domkirken, den militære byplanen fra 1681 som overlapper med restene etter middelalderbyen, en hel del med bryggehus langs Nidelven og en stor mengde trehus, hovedsakelig fra 1800-tallet, i empire og sveitserstil. Området for selve prosjektet er likevel ikke egnet for trehus, og dermed er en minst like viktig historisk kontekst for fremtidige Nyhavna, Jugend-arkitekturen og murgårdene som det finnes en hel rekke eksempler over hele byen, blant annet på svartlamoen like ved, og Buran på andre siden av jernbanen.

Nyhavna var opprinnelig en stor sandstrand med småhusbebyggelse spredt rundt fabrikken som i dag huser EC Dahls. Bortimot alt av det som kalles nyhavna er fylt ut i fjorden med tiden, store deler under krigen da ubåtbunkerne og annet militært maskineri ble satt opp.

Jonsvannsveien

Dette prosjektet vil ta for seg et hjørne av Nyhavna rundt havnebassenget tilknyttet Ubåt-bunkeren DORA I, det vil si Strandveikaia med sine murbygg, og Ladehammerkaia med sine brede flate metallkonstruksjoner

Langs havnekanten på Nyhavna skal det letes lenge etter en flekk som ikke er dekket av grus eller asfalt. Der det mot formodning spretter opp noe grønt, er det som regel ugress, som på tross av det ikke-eksisterende jordsmonnet ute på fyllingen, har greid å finne feste i sprø frostsprenget betong. Landskapet er et av grå sletter mellom langstrakte klipper av betong og hule stålskjeller. Noe slitte og slitne står de imot vinden som feier inn fra fjorden, med lukten av tang og salt som så sjeldent kjennes ellers i byen.

Ikke overraskende skiller Nyhavna seg kraftig fra det som lett kan anses for å være typisk trondheimsk. Skal man ta det rent statistisk ser det aller meste av trondheim mer ut som Jonsvannveien langs singsaker. Mye trær, både langs veien, i hagene og på husveggene. Det er det samme man ser på haugen over Ladehammerkaia, eller Byåsen som danner en vegg på den andre siden av sentrum. Slik ligger Nyhavna til på en måte som er sammenlignbar med midtbyen, en tørr og hard i en vugge av grønt.

Nyhavna er et rotete sted. Bygg er reist, utvidet, revet og gjort om etter tilsynelatende rent pragmatiske årsaker. Likevel når kaoset aldri høyder som kan sammenlignes med de udefinerte randsonene mellom europaveier, bensinstasjoner og billige næringslokaler. Det er en typologisk

Fyrhuset på Strandveikaia, i bakgrunnen ligger eneboliger og trær på Ladehammeren.

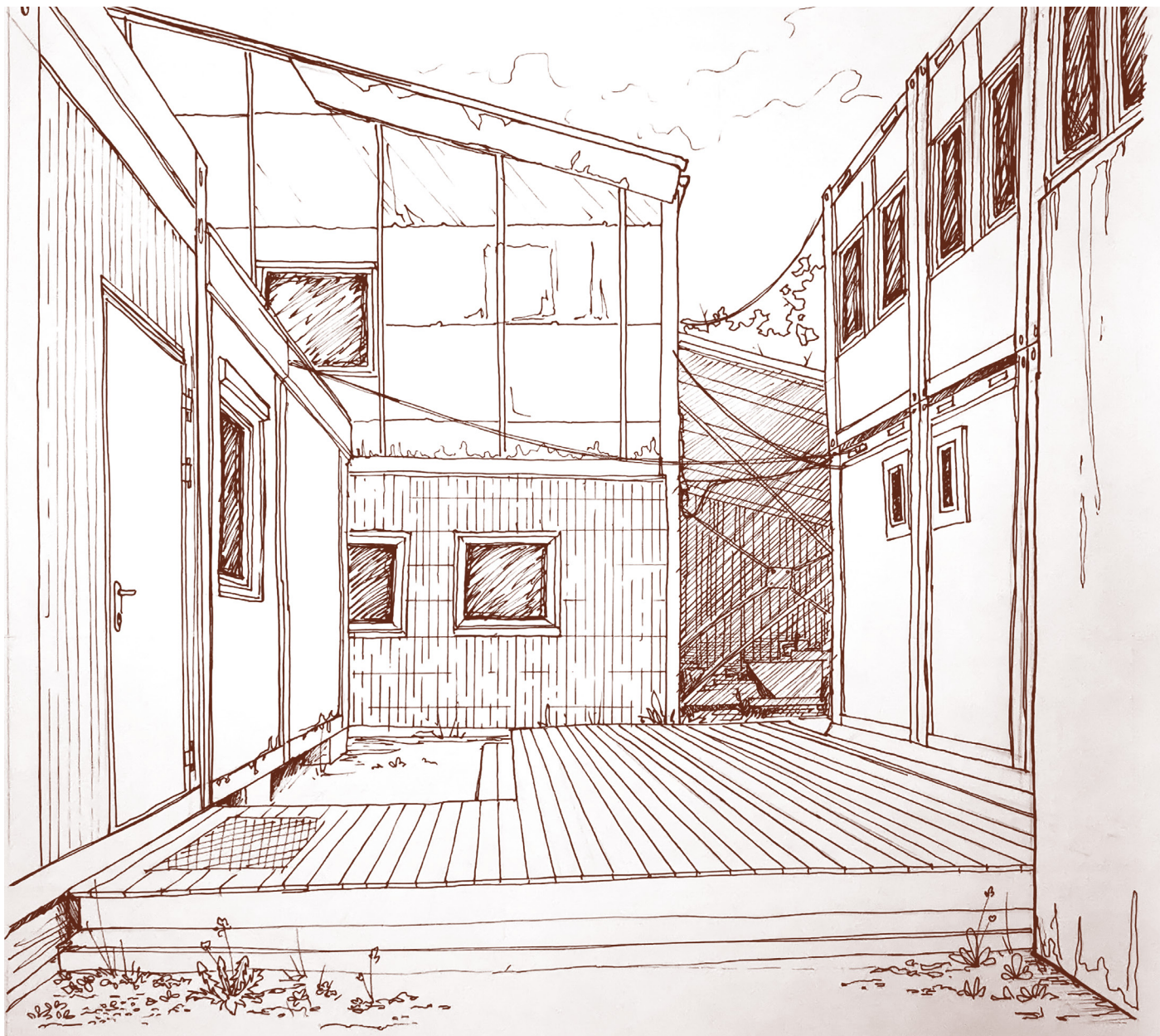

helhet her. Landskapet i seg selv, med brede lave former, er nokså homogent, rolig til og med. Det er ikke de enkelte volumene som er rotete, slik de ofte er når det bygges by i dag.

Rotet er å finne i overflatene, inne i mellomrommene, blant ting som er oppå under og lent inntil. Trapper, terrasser og tilbygg er blitt klasket på der det passet, likevel når de aldri et omfang eller en hyppighet som kan måle seg med de repetitive stillasene som er å se på hver bidige boligblokk langs norske-kysten.

Strødd over det hele ligger gammelt verktøy, paller med gjenglemte material og hullete presenninger som provisorisk dekker til knuste ruter, rustne aggregater eller hva enn ellers som måtte skjule seg under dem. Det er en mystikk i alt det glemte, men samtidig er det og et tegn på liv. Et spor som er muliggjort nettopp av hvor privat området er. De som holder til her (mystiske som de er, jeg har kun møtt på dem et par ganger) kan ta seg til rette. Som turist i egen by, kan man komme innom og møte en ekvivalent til en stue som ikke forventet besøk, og gjennom rotet avslører hvem som egentlig bor der.

I den forstand er det noe visdom i Christopher Alexanders kjærlighet for alt som er selv-laget. At alt som er "vernacular" er perfekt, er kanskje å dra strikken litt langt, men det finnes ikke tvil om at "selvgjort er velgjort" er et ordtak som spyttes på av modernister og den moderne byen, mer enn alt annet ønsker de kontroll. Kontroll som ser ut til å være fantastisk fraværende på Nyhavna.

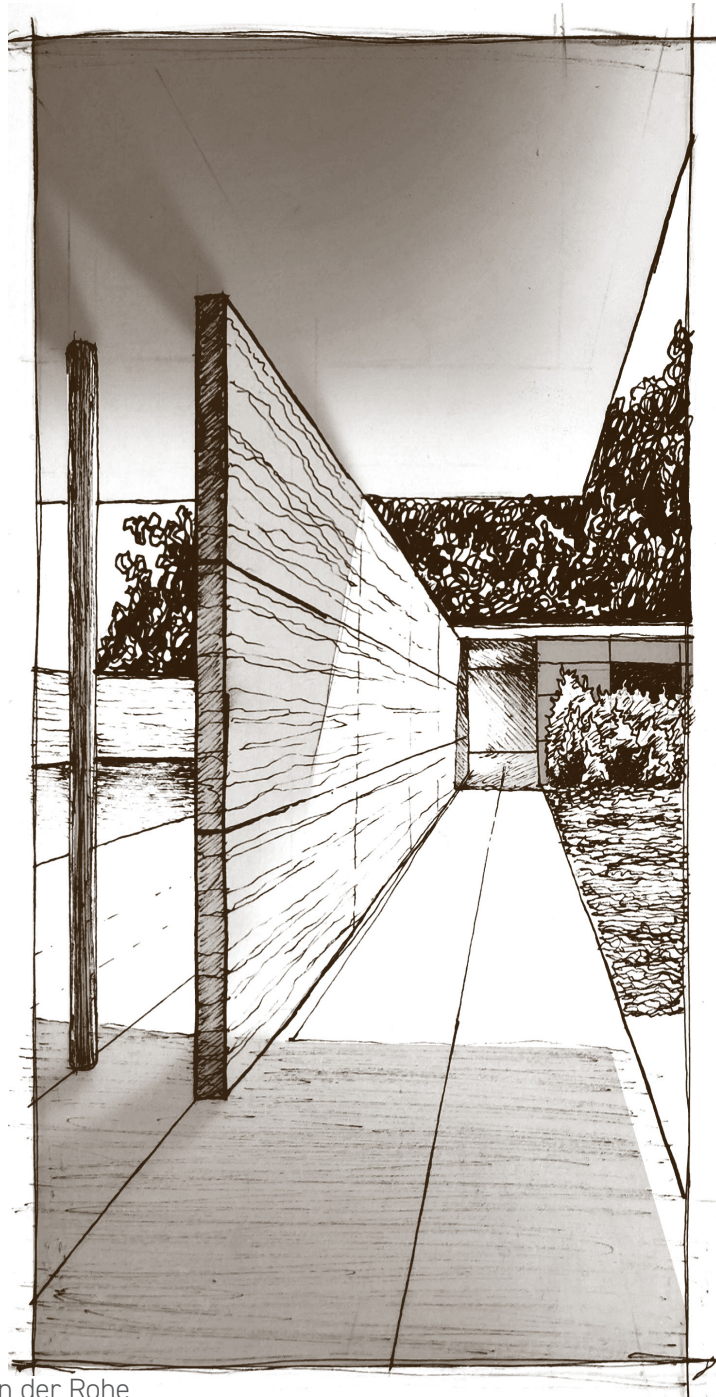
Paneler, plast, betong, stål og til og med noen falske fliser dekorerer overflatene i en iøynefallende kollasj når man kommer nærmere på sammensuriet. Bak skrot og brakker ligger små rom man i sin menneskelige nysgjerrighet ubevist, og utforskende, prosjekterer seg selv inn.

Romdannelse, skulpturer og orden

Er huset som settes ut i dalen arkitektur, eller er det rommet inni huset og stedet rundt det? Er det huset i seg selv, eller er det huset slik det står i dalen som er arkitektur?

I kondenseringen av en ny arkitektur kom modernistene frem til at dannelsen av tredimensjonalt rom var hovedskillet mellom arkitektur og de andre kunstformene, arkitekturen kan man gå inn i, en skulptur oppleves kun utenfra. I paviljonger og glasshus utforsket de den frie flyten av rom, fra sted til sted der de oppsto "under" "mellom" og "langs med" ulike elementer før de renner ut mot naturen utenfor og horisonten i det fjerne.

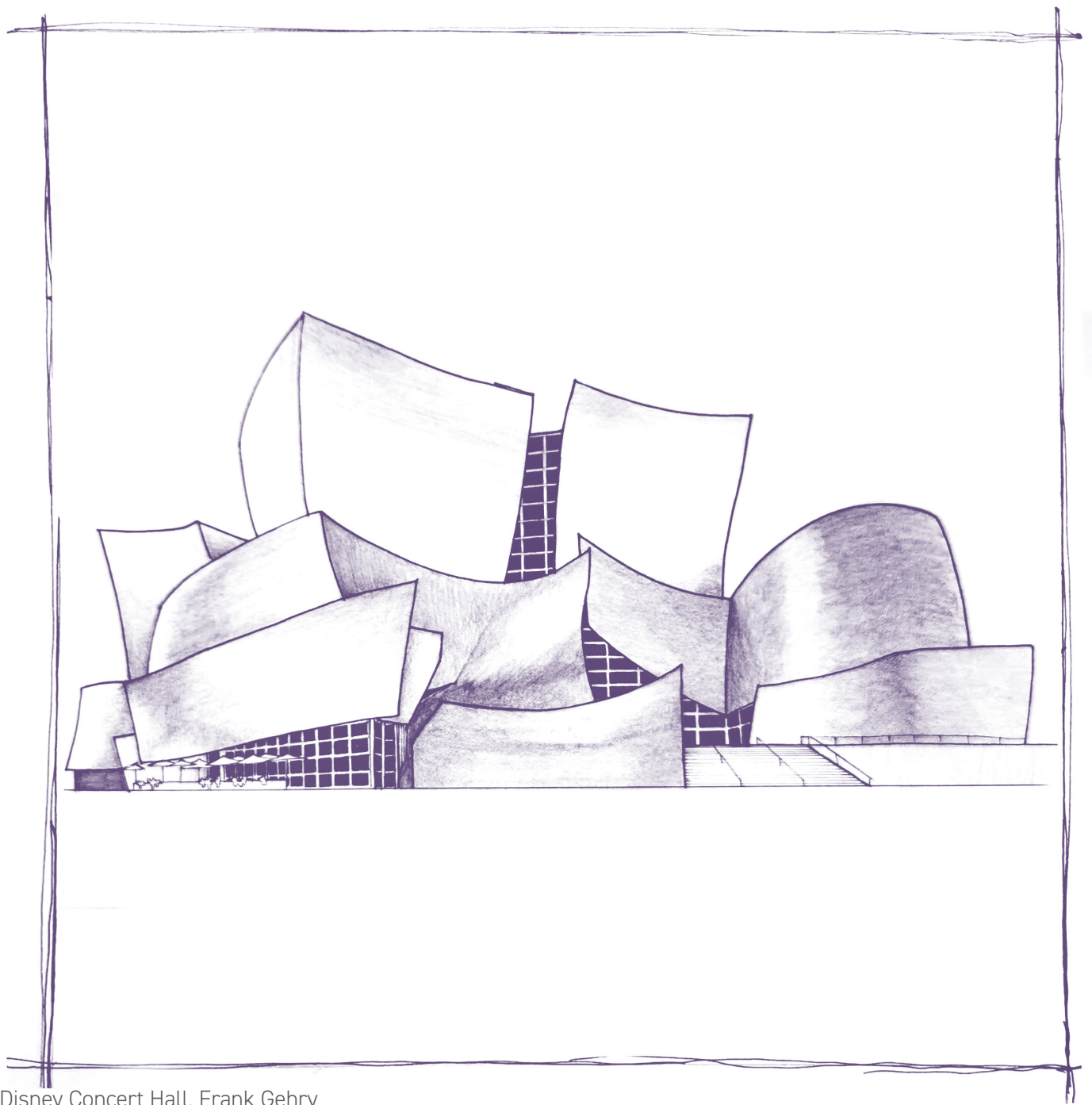
Som i naturen er rommene løst definerte mens stedene blir til der vi ser oss selv i relasjon til elementene rundt oss, eller der vi gjenkjenner konstellasjoner utenfor vårt eget sted, som vi kan prosjektere oss selv inn i: "Der borte under klippen.", "Rett rundt hjørnet."

Barcelona Pavilion, Mies van der Rohe

Fascinasjonen av den vide horisonten førte ironisk nok til det stikk motsatte av modernismens ønske, når den evige flyten av rom ble introdusert som planprinsipp på makro-nivå. Modernismens paviljonger skulle man tre inn i, moderne arkitektur er på sin side nødt til å appellere over de store avstandene som var nødvendige for funksjonalismens automobil-mekka.

Beundring fra avstand oppnår nettopp den skulpturelle kvaliteten modernistene ville unngå. Moderne arkitektur klarer ikke å skape byrom, fordi den opptar rommet, distansen mellom de individuelle objektene (byggene) er samtidig så store at å si man er "mellom" dem, kun lar seg gjøre i løseste forstand. Det oppstår aldri en intim følelse av å være inne i noe. Det er skulpturen selv som befinner seg *i* sentrum. Relasjonen til bygget blir da "rundt", "utenfor" og "se *der*", i alle disse relasjonene er man på utsiden av noe. Man er ikke lenger inne i arkitekturen, man observerer den fra avstand.

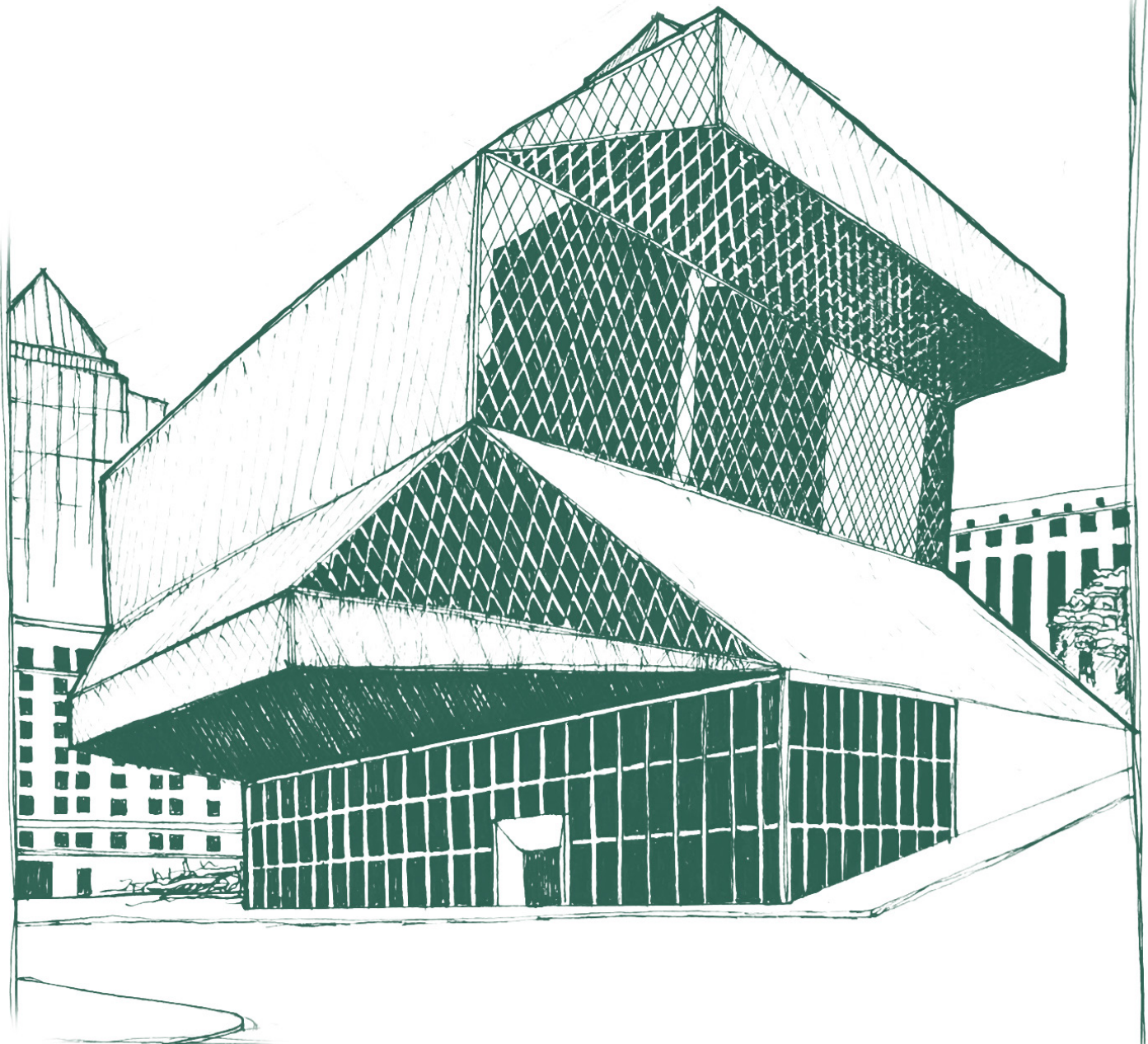
Disney Concert Hall, Frank Gehry

De komplekse formene som oppstår som et resultat av arkitekturens skulpturelle posisjon har overført betydningen av å være inne i byen fra en beskrivelse av en intim opplevelse, til en konseptuell anerkjennelse.

Formene skyver luft foran seg og presser vekk byggene rundt, utstikkene, vinklene og brytningen imøtekommer forhindrer formen som helhet fra å stå som et tydelig rom-definerende element, ettersom rommet bare glir rundt og forsvinner bak de sammensatte tredimensjonale formene. Selv om de klarer å lage omsluttete rom med sine egne utspring og dermed kan danne interiører av egen akkord, oppnår de lite i samspill med bebyggelsen rundt.

Det finnes likevel viktige unntak det er de tilfellene der omgivelsene er så kaotiske, at introduksjon av et langt kraftigere og mer ekspressivt bygg klarer å samle kaoset rundt seg selv på en måte som resulterer i et mer helhetlig sted. Der skulpturen står ute i et tydelig definert rom som for eksempel en katedral på et torg, kan den komplekse formen, mot et ordnet bakteppe, også forsterke opplevelsen av å være inne på dette torget gjennom dets økte signifikans.

Det er vanskelig å skape rom med skulpturer, men om det allerede er et tydelig rom der, kan en skulptur forsterke det om den orienteres korrekt.

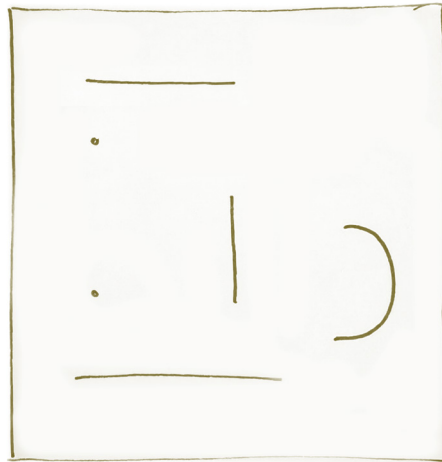
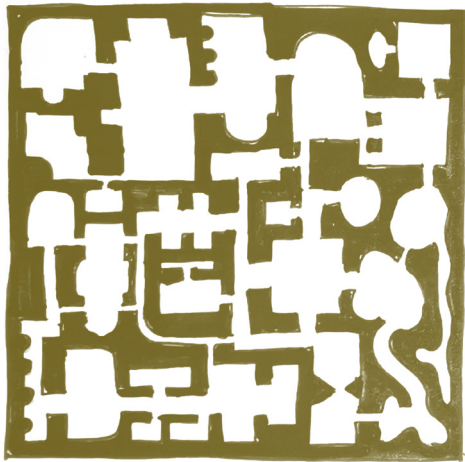
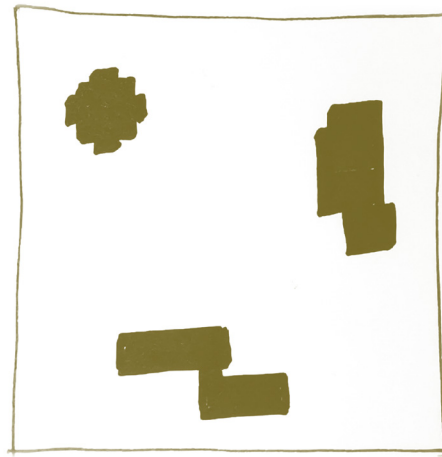
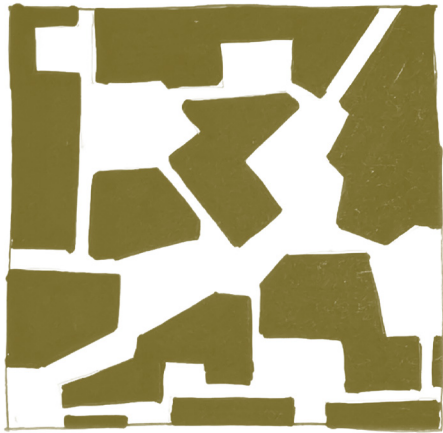

Seattle Public Library, OMA, Joshua Prince-Ramus

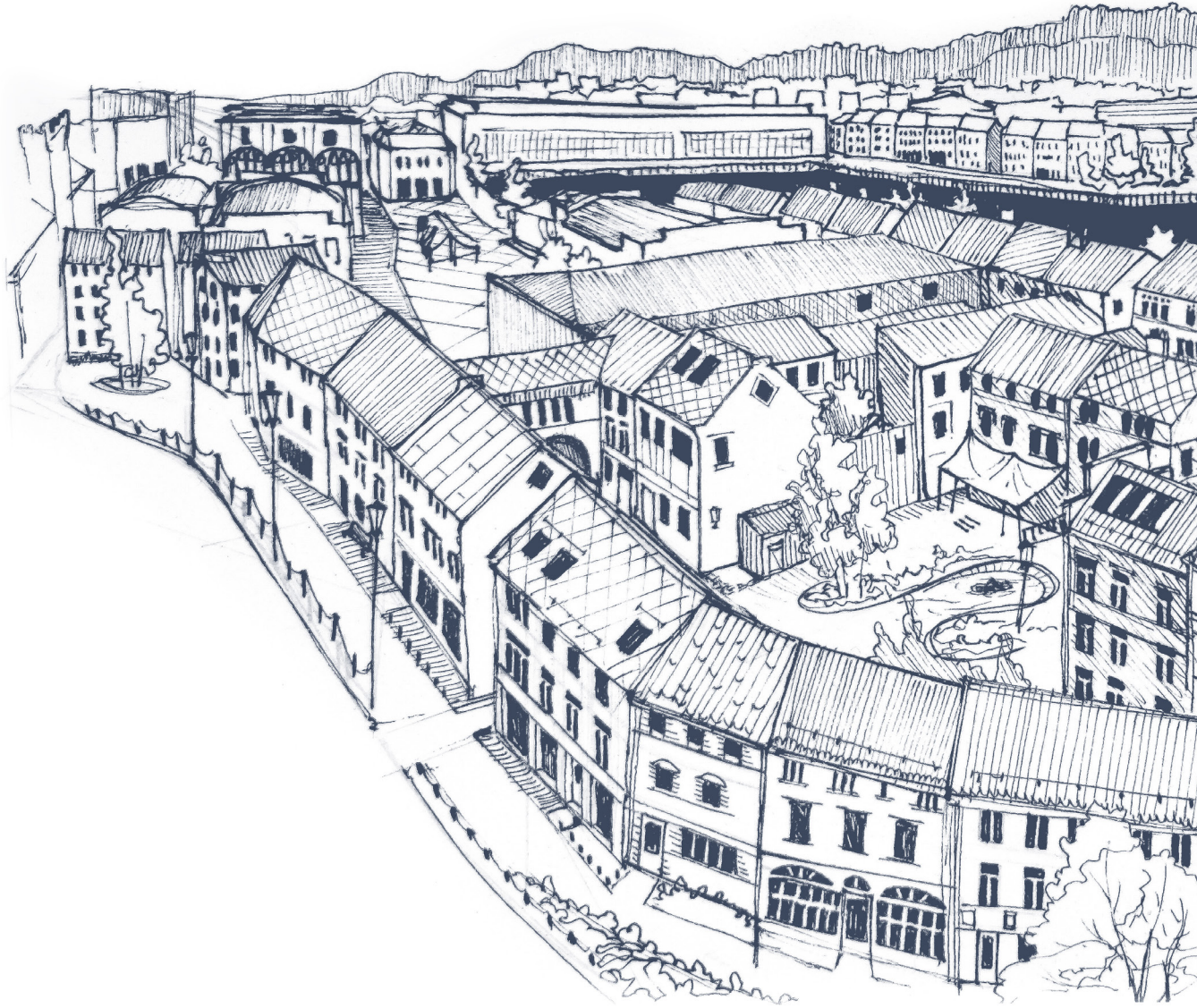
Er arkitektur å anse som et slikt samspill mellom ulike elementer? Der arkitektur er en effekt som oppstår når delene samstemmes. En slik oppgave speiler menneskets natur i mytologisk forstand. Skapelsesmyter verden over beskriver hvordan verden blir skapt av en gudeskikkelse som beseierer et fryktelig monster eller en annen guddom som representerer kaos, for så å ta delene av denne fienden og skape verdenen ut av dem. Menneskets ideal er en skikkelse som skaper orden av kaos. Orden i den forstand at det er en harmonisk helhet, som Harmonia Mundi.

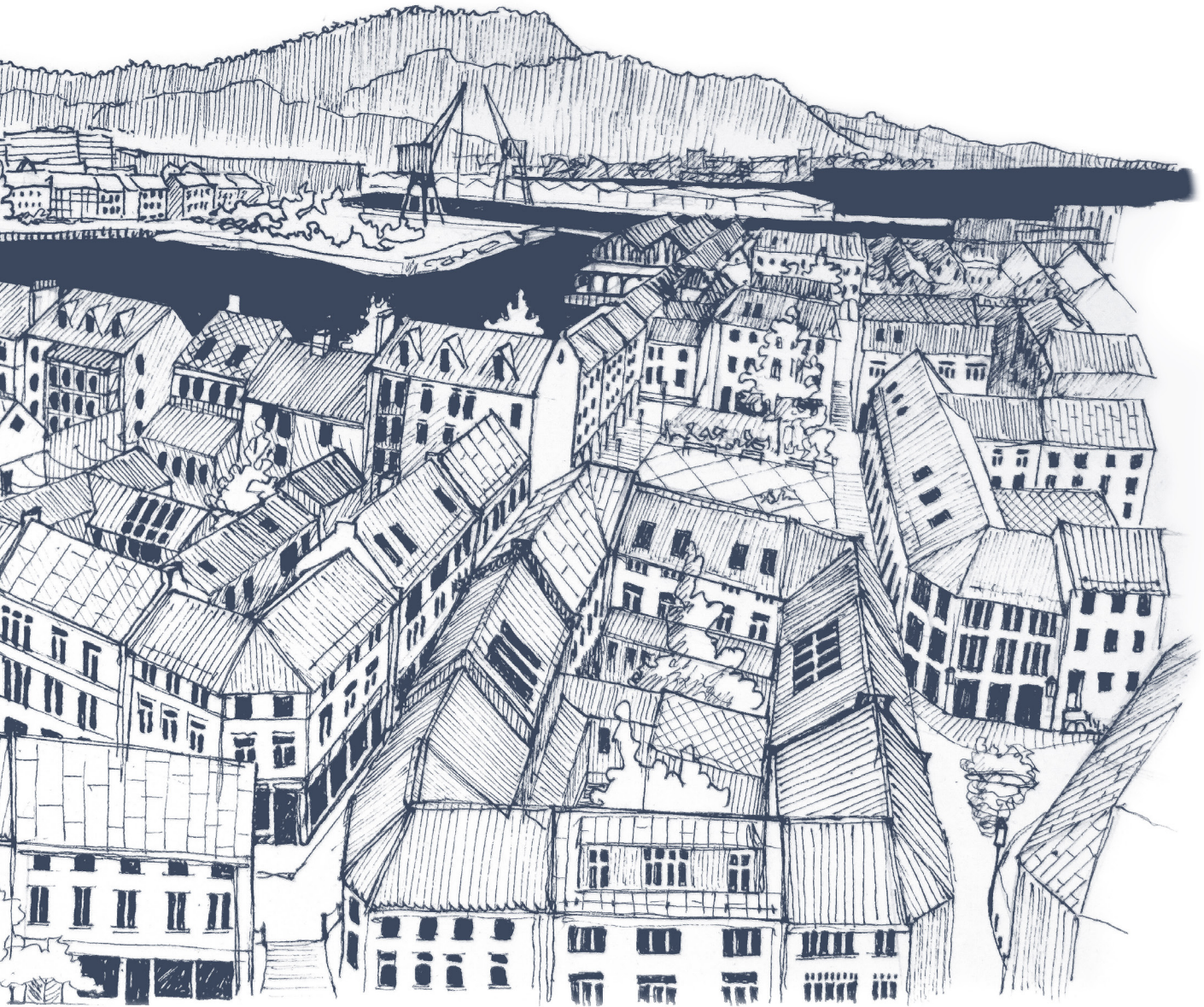
Arkitektur kan sies å være en verdenskunst, en oppgave som går ut på å organisere elementene rundt oss slik at de skaper en verden som bedre passer våre behov og ønsker. Arkitektur ligger dermed ikke i enkeltobjekter, men skapelsen av objekter i kontekst av sine omgivelser, slik at den helhetlige sammensettingen av delene blir optimal. Å danne rom er en soleklar kandidat til en slik orden, rommet er jo nettopp det som springer ut av samspillet mellom dets definerende elementer!

På samme vis setter musikeren sammen instrumentelle noter til en melodi, men vi anerkjenner det som melodi først når vi kan forstå den. (Tenk om det bare hadde vært like enkelt å diskriminere med øynene som med ørene) Det er vel og derfor arkitektur blir beskrevet som materialisert musikk, eller hvorfor Gordon Cullen i "The Concise Townscape" sammenligner den moderne byen med opplevelsen av å høre på usammenhengende pianotoner produsert med én enkelt finger.

Ulike ordener

Romsekvenser

Jeg aksepterer modernismens tanke om rommet som arkitekturens ryggrad, og bevegelsen fra sted til sted. Det bebodde rommet er der livet utspiller seg, hvordan ellers kan det være? Modernismens klaustrofobi har likevel vist seg å by på problemer i når den åpne planen skaleres for å ta for seg byen. I den forstand virker Adolf Loos' ide om "das raumplan" eller Englands pittoreske hage-tradisjon mer inviterende. En suksessjon av steder, på lik linje med en vandring gjennom naturen, et nytt sted rundt hvert hjørne.

Som i middelalderske bakevjer kan man se for seg vandringen fra rom til rom i en serie av avlukker, den ene etter den andre som perler på en snor. Rom som hvert enkelt bidrar med større plass til utfoldelse enn det et tradisjonelt fortau har, og som samtidig klumper mennesker sammen med jevne intervaller.

Avkuttete hjørner, fremskutte bygg, buede vegger og kolonnader både henter til og grenser tydelig av hver instans på vandringen, samtidig som de leder videre til det neste rommet

Ut mot sjøen anlegges en svakt bølgende byggelinje slik at havnebassenget rammes inn av en tett husrekke. Med jevne og nokså hyppige mellomrom åpnes det opp smale passasjer som knytter rommene inne blant husene sammen med kanten.

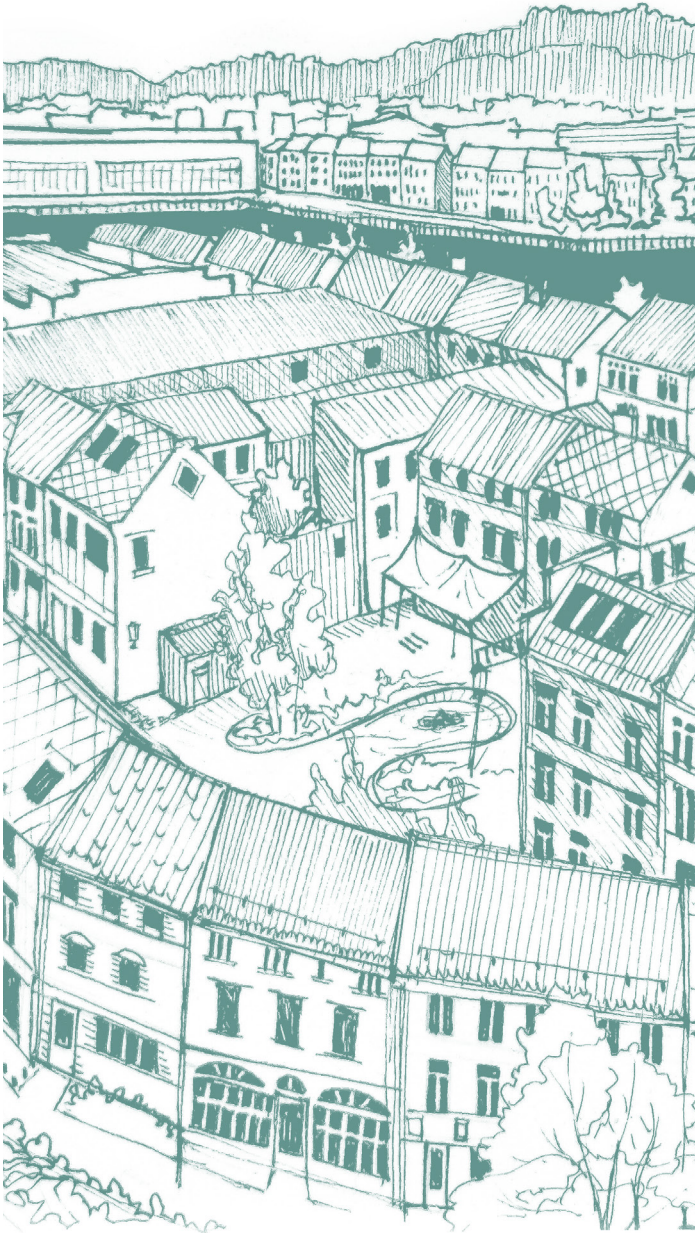

Husene i byen

For å kunne muliggjøre en bearbeiding, og dannelse av byrom, må man innføre en bygningsstruktur som kan føye seg etter uterommene og som tåler å stå inntil hverandre slik at de kan danne kontinuerlige vegger som avgrenser rommet. For helhetens skyld er det å foretrekke en typologisk kontinuitet som kan fylle ut tomrommet mellom de to ulike ansamlingene av bygg på Strandveikaia og Ladehammerkaia, og binde dem til en sammenhengende masse.

Arkitektur er nokså unik blant kunstene i den forstand at den er umulig å unngå, og oppleves i stor grad passivt i forbigarten. De individuelle husene i seg selv er ikke spesielt viktige. De trekker seg tilbake, slik at oppmerksomheten kan gå til livet i uterommene. For å få nettopp denne sammenhengende bakgrunnen, må de være av samme type. Monotoni er likevel ikke noe å være redd for. Typologien gir mulighet for variasjon i nyansene. Fra lang avstand blander de seg sammen i en homogen masse, men på nært hold kan man kjenne igjen personligheten til hvert individuelt bygg.

Høyden på den nye bebyggelsen er bestemt fra det faktum at byen er å finne på bakkeplanet, når man beveger seg noe særlig over fire etasjer begynner det å bli ganske lagt ned til det som foregår på fortauet, særlig i trangere gater. Aller helst bør hus ikke være høyere enn at det er mulig å ha en samtale med en forbispaserende fra øverste etasje, eller at man trygt kan kaste nøkkelkniper og pengebøker ned til ytterdøra.

Bakkeplanet

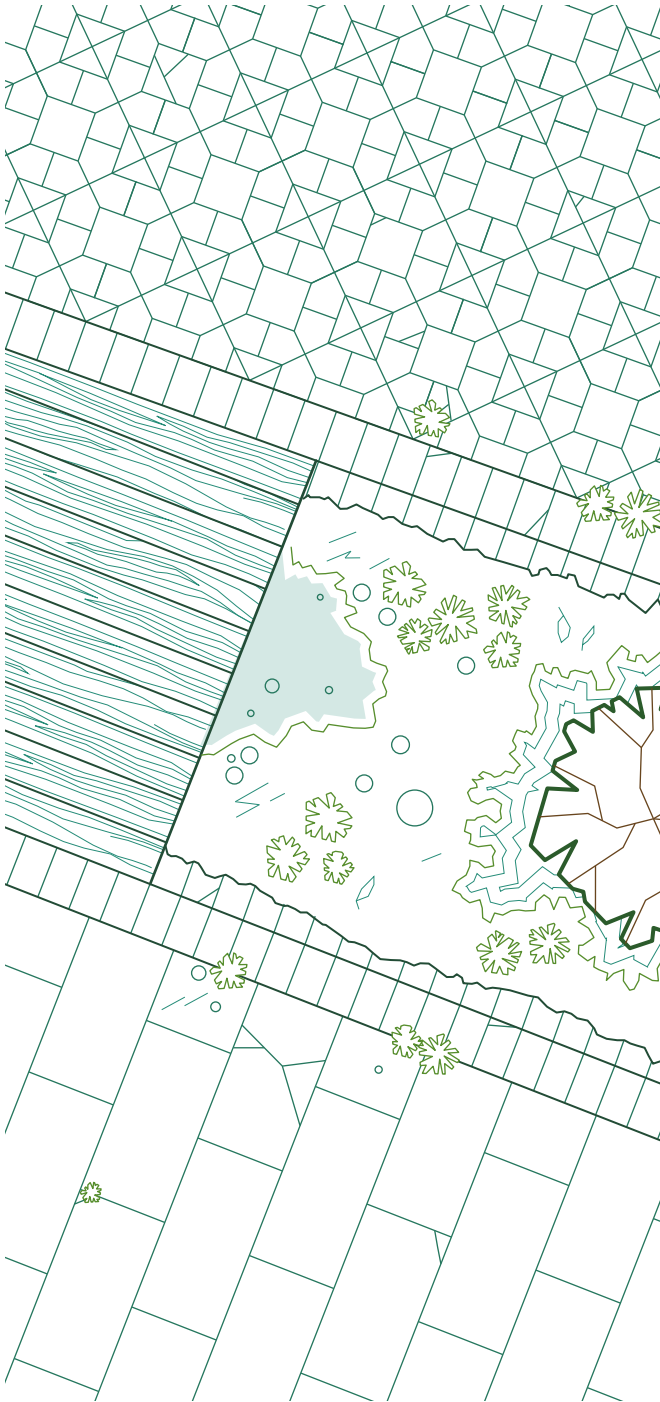
For å knytte rommene i den nye strukturen sammen, blir stien gjennom dem lagt med en og samme type stein. En av de viktigste faktorene for å kjenne igjen hva slags vei man går på gjennom kontekstuelle hint er nettopp underlaget på stien. Selv om det ikke oppstår en romlig omslutning som følge av endringer på bakken, er det likevel svært viktig for å bokstavelig talt forstå *hvor* vi står.

Det samme gjøres langs kaikanten, selv om den naturlig nok er mer tydelig i sin lesbarhet. Traseene får dessuten ulike underlag for å tydeliggjøre forskjellen på dem

De trange passasjene og sekundære ganglinjer asfalteres, gruses eller legges med hva enn man måtte ha for hånden. Det viktigste er at stien som knytter alle rommene sammen er tydelig gjenkjennbar.

To andre gjennomgående elementer på bakken er et octagonalt flisemønster i noen av de mer prominente uterommene. Et underlag i seg selv danner ikke en innhegning, men den lager et konseptuelt "inne" man kan gå ut på, som en scene eller der hverdagslivet på torget utspiller seg.

For å bringe natur inn i bildet anlegges det plantebedd med ville vekster og "ugress" for insekter og andre smådyr. Jordsmonn er som sagt fraværende og disse små oasene springer frem på lik linje med løvetenner som spretter opp i sprekke mellom brosteinen.

M 1 : 3000

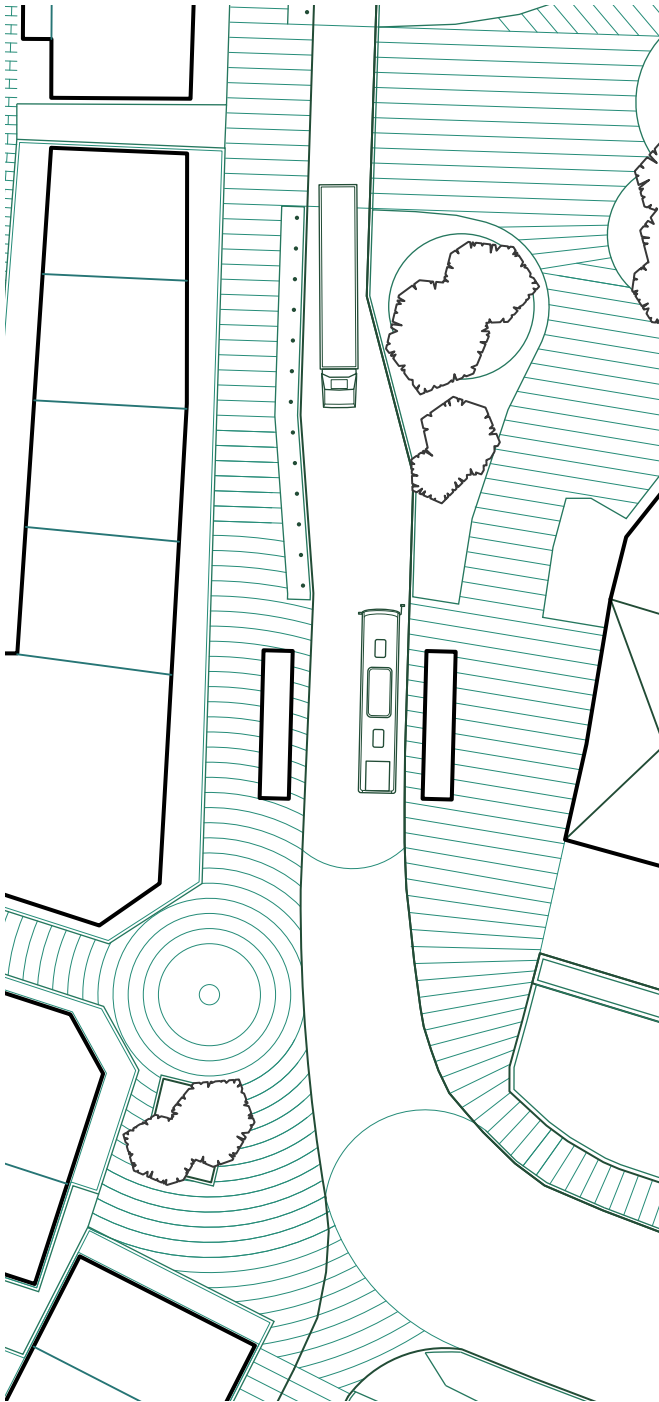
Logistikk

Det er en slags logisk brist når man sier at man ønsker en gangbar by for så å peke på illustrasjoner av utvidede buss og sykkeltraseer. Denne planen skrenker inn plassen bussen får, og legger ikke opp for spesielle sykkeltraseer. Ladehammerkaia er praktisk talt en blindvei, det eneste som ligger videre ut den veien er Ladestien og den er ikke akkurat sykkelvennlig.

Tilgang for motorisert trafikk er mulig, men intensjonelt noe knotete. Det er likevel full tilgang for nød-tjenester, postvesen, søppelbilen og varelevering etc. Langs kaikanten er det særlig tilgjengelig og Nyhavna mot vest kobler seg på med en ny bro som ender i en liten plass foran et av krigsminnene.

Der passasjer fra kaia møter bilveien mot øst og nord (der Leca-fabrikken vil fortsette produksjon) snevres veien inn til enveiskjørt passasjer slik at kjøretøy må vike for hverandre. Dette forsikrer sikrere overganger (særlig med tanke på industrikjøretøy) og senker ned farten til bilister.

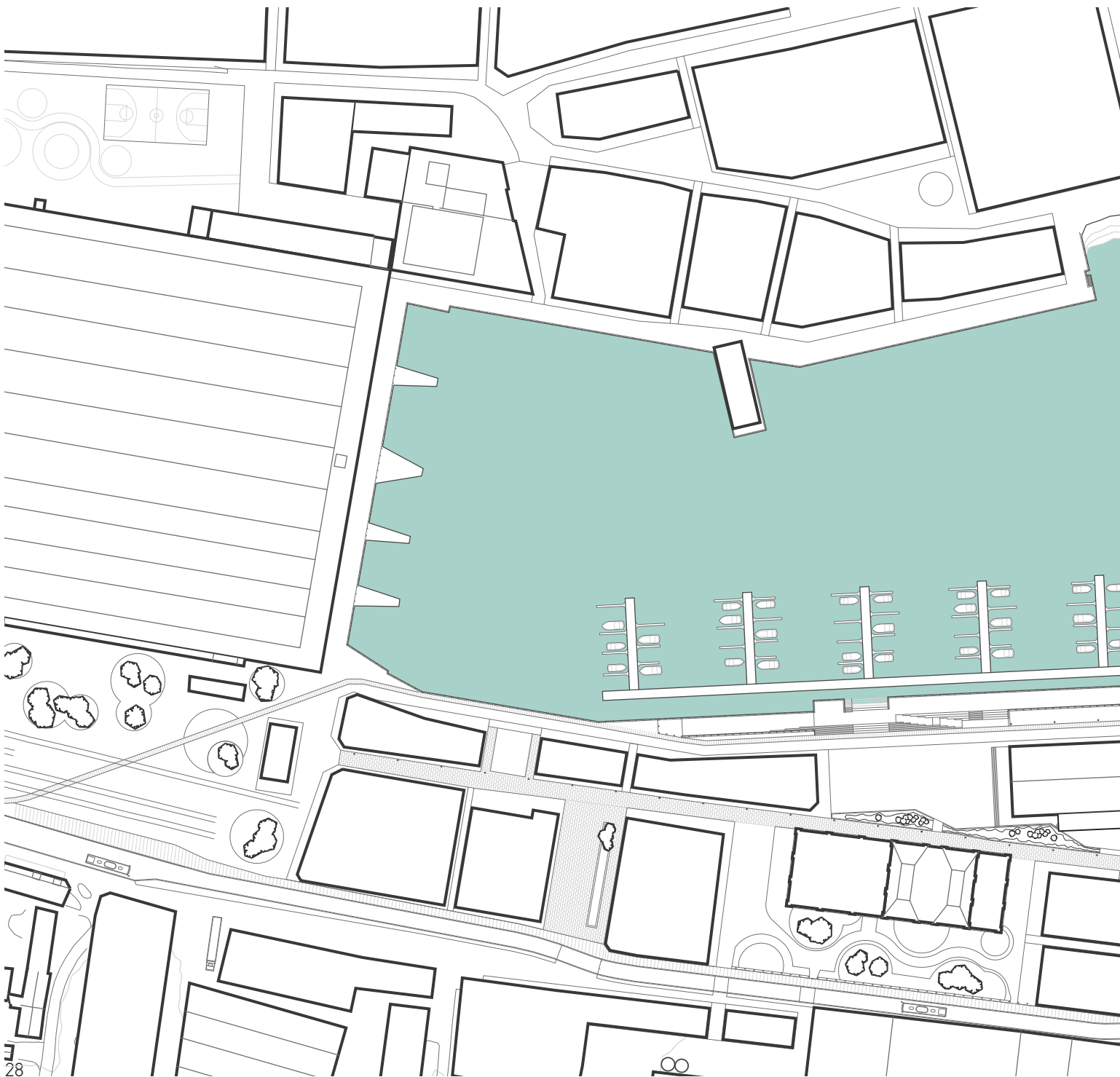
Hele passasjen fra nord for EC Dahls, ned mot Svartlamon i Sør er enveiskjørt etter lyssignal. Nye volumer er plassert mellom bryggeriet og de eksisterende byggene på Strandveikaia slik at den veien som før gikk her får bredden sin kraftig redusert.

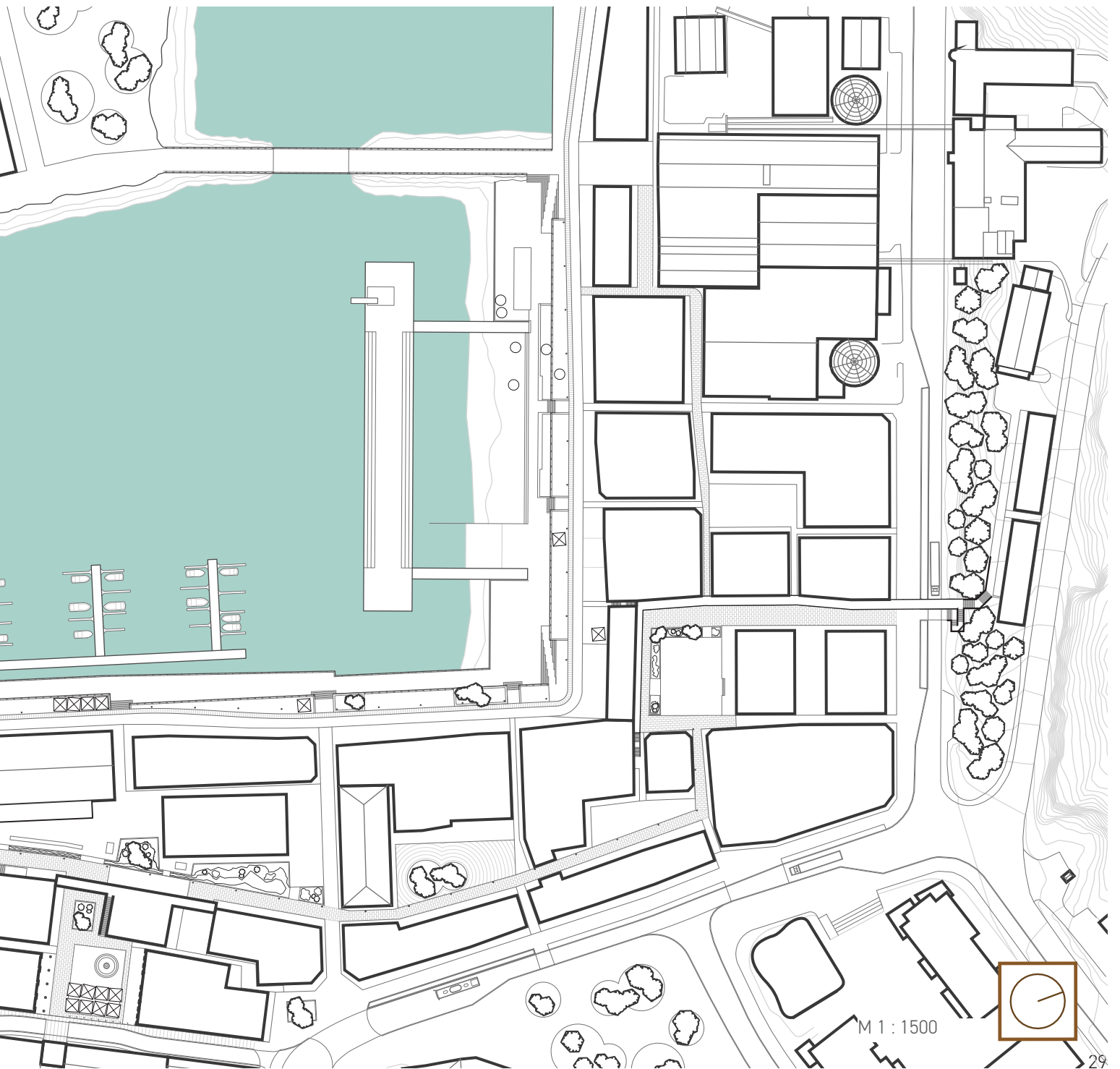

M 1 : 3000

M 1:1500

Eierskap

Byen eies ikke lengre av folkene som bor i den. Den moderne byen utvikles på rent økonomisk insentiv av store aktører med sterk påvirkningskraft over politikerne. Om det vi bygger uunngåelig er en representasjon av samfunnet vi lever i er det tydelig at det står dårlig til med demokratiet.

Boligen er blitt institusjonalisert, når man ser et hus, er det ikke lengre et par familier, et bofelleskap eller enkeltindivider. I Nyhavnas ødelandskap ligger det strødd med spor etter mennesker, men gatene i sentrum og den amorfe uendeligheten omkring boligblokkene er fri for slike spor.

Gressflekken utenfor blokken tilhører på lik linje med gaterommet ikke et individ, den tilhører ikke en gang hele gruppen av individer som bor i den. Den tilhører blokken selv. Et sted i menneskelig skala er på et vis et sted du har kontroll over, det faller innenfor din sfære av påvirkning, en viktig komponent er dermed nettopp til hvilken grad du kan føle direkte eierskap med stedet du er på, og

hvorvidt du kan utøve dette eierskapet. Hvorfor ellers skulle balkongen blitt et så prominent element. Det er intet annet å forvente når man presser et helt kvartal inn i en enkel bygning.

Blokken er en fasit, et ferdigstilt salgs-produkt uten rom for utvikling, reist i navnet til noen som komfortabelt nok aldri kommer til å behøve å bo der og som ikke vil føle hånden rundt strupen om tredve år, når det viser seg at det er helt umulig å bruke den til noe annet enn den elendige planløsningen som bygget opprinnelig ble oppført med. "Form follows function" mantraet har ført til et århundre med rigide planløsninger fullstendig frie for generalitet og tilpassningsdyktighet. Hva skal man vel med muligheter for endring når man har produsert et perfekt bygg? Blokken er en tyrannisk tvangstrøye, en påført kultur hentet rett fra arbeiderboligene i "Ville Contemporaine".

For å få bukt med dette må utbyggingsprosessen gis tilbake til individene, familiene, til innbyggerne.

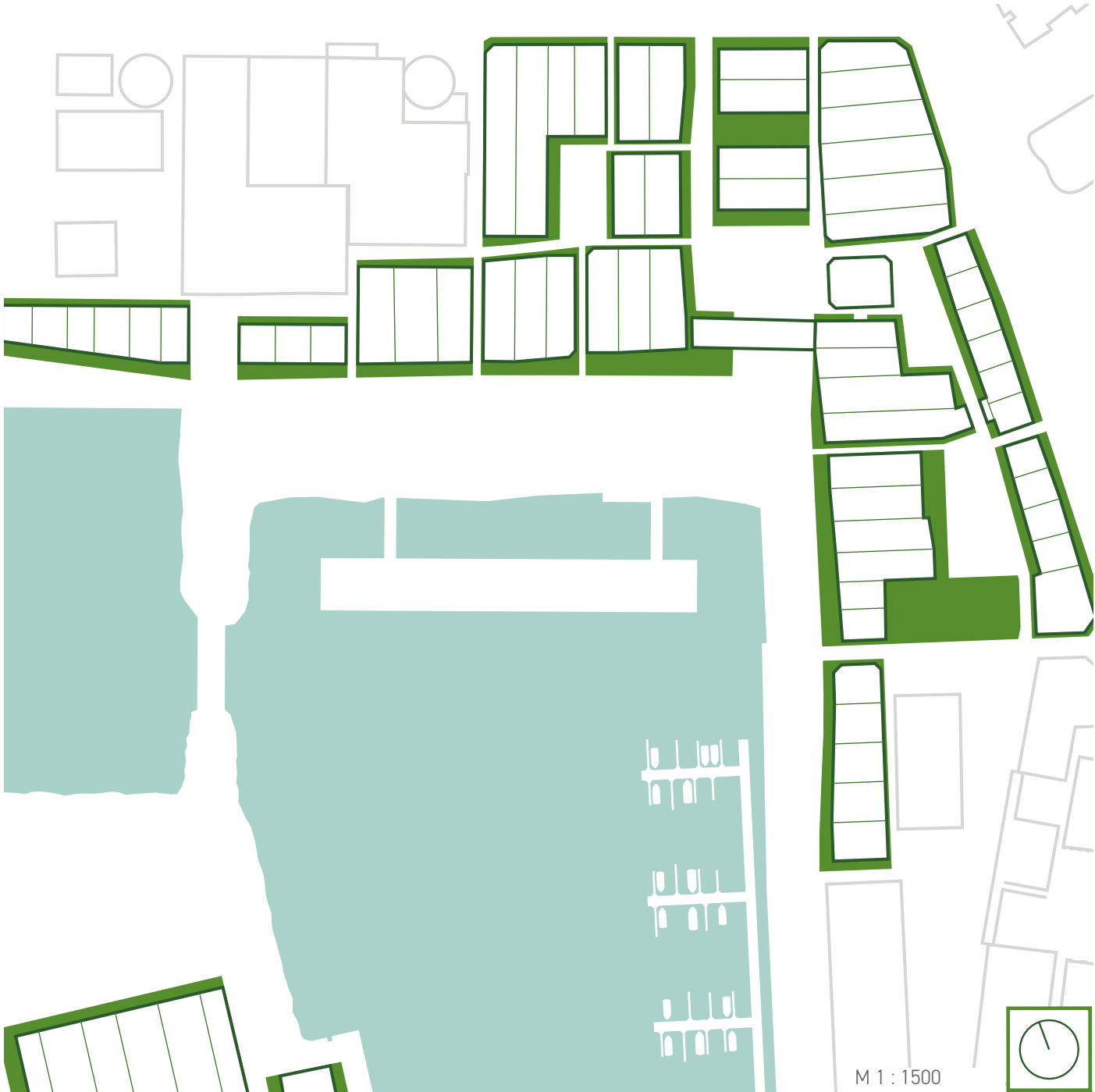

Massene mellom byrommene er delt opp i tomter på 8-12 meter i bredden. Brede nok for en leilighet i hvert plan uten at de må bli så dype at man mister gjennomlys. Samtidig er de små nok til at det aldri kan bli særlig mye mer enn 4-6 leiligheter i hvert enkelt bygg.

Lengden på tomtene varierer i stor grad, og både kan, og vil bli, splittet opp ettersom flere går sammen for å utnytte potensialet i hver tomt. Tommelfingerregelen er at ingen av tomtene kan slå sammen, og at forhindrer at en enkelt aktør får eie mer enn én tomt. Foran hver tomt ligger en forhage på en halv til fire meter som gir en buffer som alt etter størrelsen lar innbyggerne pynte foran døren eller sette opp uklimatiserte tilbygg på bakkeplanet.

Intensjonen er å gi mulighet til at byen kan gro over tid. Hvert enkelt byggetrinn i dag vil som regel bety ferdigstillingen av et område, før man så går over på det neste. Resultatet er da et ferdig produkt. Kvartalet løses med én enkelt kloss, sånn ferdig, over på neste kvartal. Byen i seg selv blir like rigid som blokken. Med små tomter og individuelle byggeprosjekter kan store deler av byen utvikle seg i parallell, litt her, litt der. Det er alltid rom til overs, Alle inngrepene er små, og lar seg endre til en mye lavere pris, når tiden for endring til syvende sist ubønhørlig melder sin ankomst

M 1 : 1500

Byen på innsiden

Den moderne arkitekturen er besatt av sitt eget interiør, eller i alle fall av sitt innhold. Den vil aller helst inneholde alt, og vokser deretter til krampaktige dimensjoner for å sluke så mange funksjoner som den bare klarer, før den vokser til enda større dimensjoner for å kunne romme det hele på en måte som er faktisk kan se ut til å funke. Dess mer den inneholder, dess lengre kan den holde på deg og desto større nett av interesser kaster den for å lokke til seg brukere.

Eller er det hele en respons som understreker planleggernes feilsteg? Under en enorm halvtransparent teltduk, frigjort fra alle kontekstuelle begrensninger spinner arkitektene ut en mini-utopi, en drøm om hva byen kunne vært, samlet under et tak, gjemt i en skattekiste.

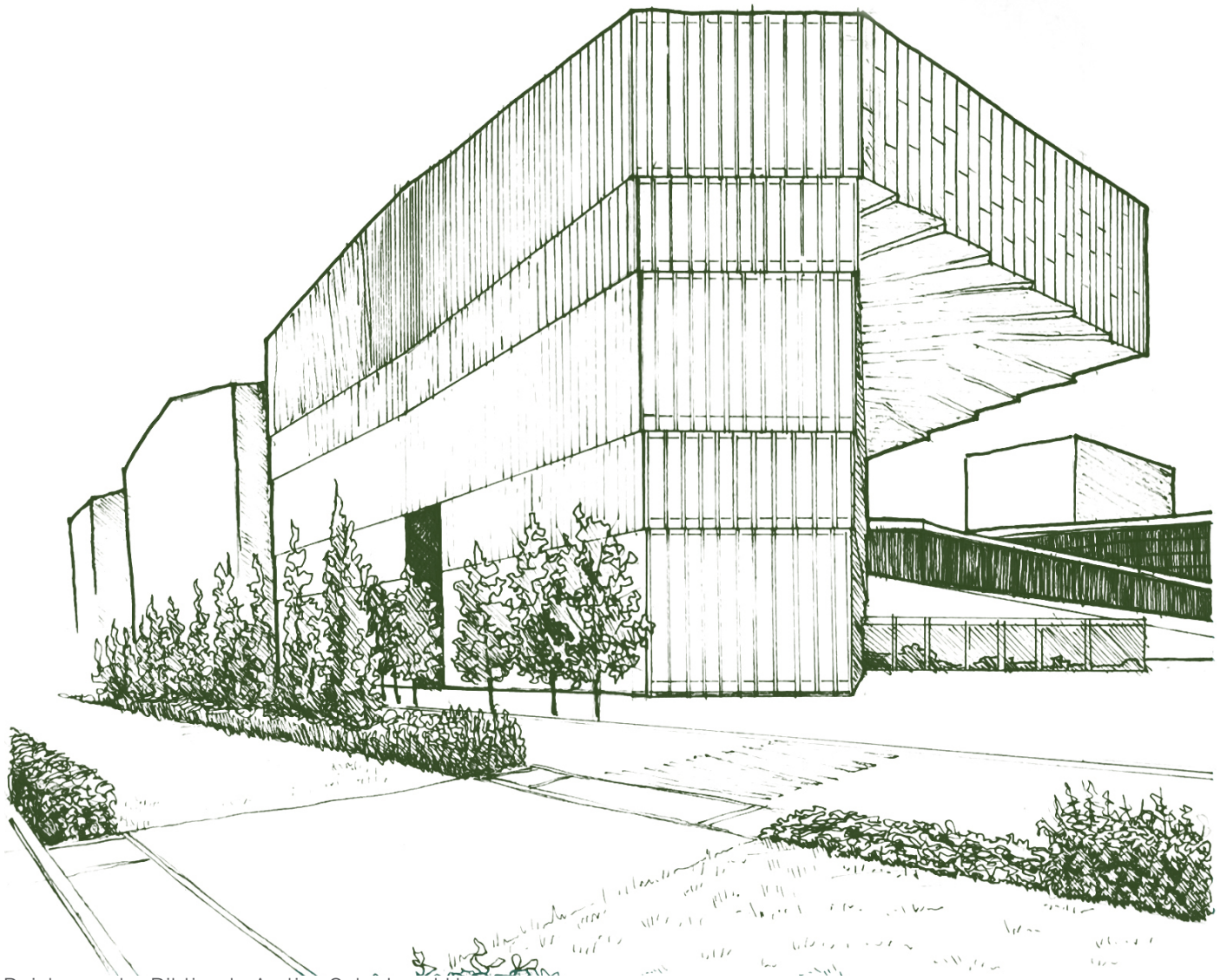
Særlig biblioteket har i de siste årene skapt seg en helt ny rolle ettersom ingen låner bøker lengre. Biblioteket er blitt et slags hub for en lånekultur av alt mulig fra verktøy til sykler og plante-frø. Samtidig kan man tilbringe en hel dag inne i et slags klimatisert mikrokosmos, en fornøylespark av kunnskap og ferdighetsutvikling, gjemt bort inne i en diger skoese, ikke så ulikt et kjøpesenter eller et kasino.

Alt dette er vel og bra, kjøpesenteret virket og som en knall-idé når det først ble oppfunnet det og, men man står igjen i med en nedadgående spiral. Dør byen ut fordi all aktiviteten sporløst har løpt inn i pentagon-aktige kvartaler, eller har disse altomspennende kompleksene oppstått i realisasjonen av at vi ikke er i stand til å tegne gode byer lengre, har vi gitt opp byen?

Uansett virker det som om byrommene vil inn. De har emigrert fra mellomrommet til interiøret. Glassvegger avslører bare såvidt en stumfilm av hva som foregår til dem som går forbi. Byen man står igjen med er en evig randsone mellom interiør. Optimaliserte trafikktraseer leder deg tankeløst til målet, snart er du innendørs igjen, bare følg den prikkete linjen. Optimal logistikk er døden for bevisst tanke.

Men det er så kalt og grått, er ingen vits i å være utendørs i Norge. Torg kan man alltid besøke i utlandet, prakk byrden av å ha det pent på noen andre, her skal vi ha parkeringsplass utenfor polet.

Ja okei, med den holdningen kan man bare ha det så godt.

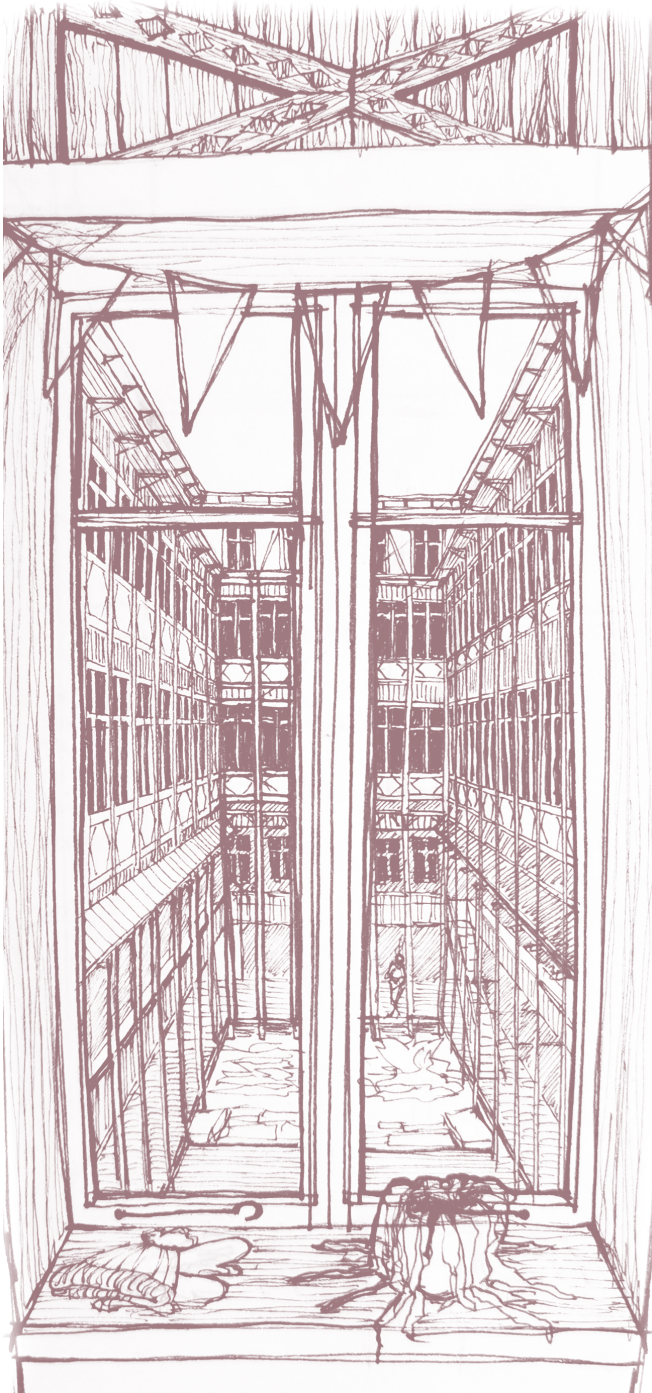
Deichmanske Bibliotek, Atelier Oslo, Lund Hagem

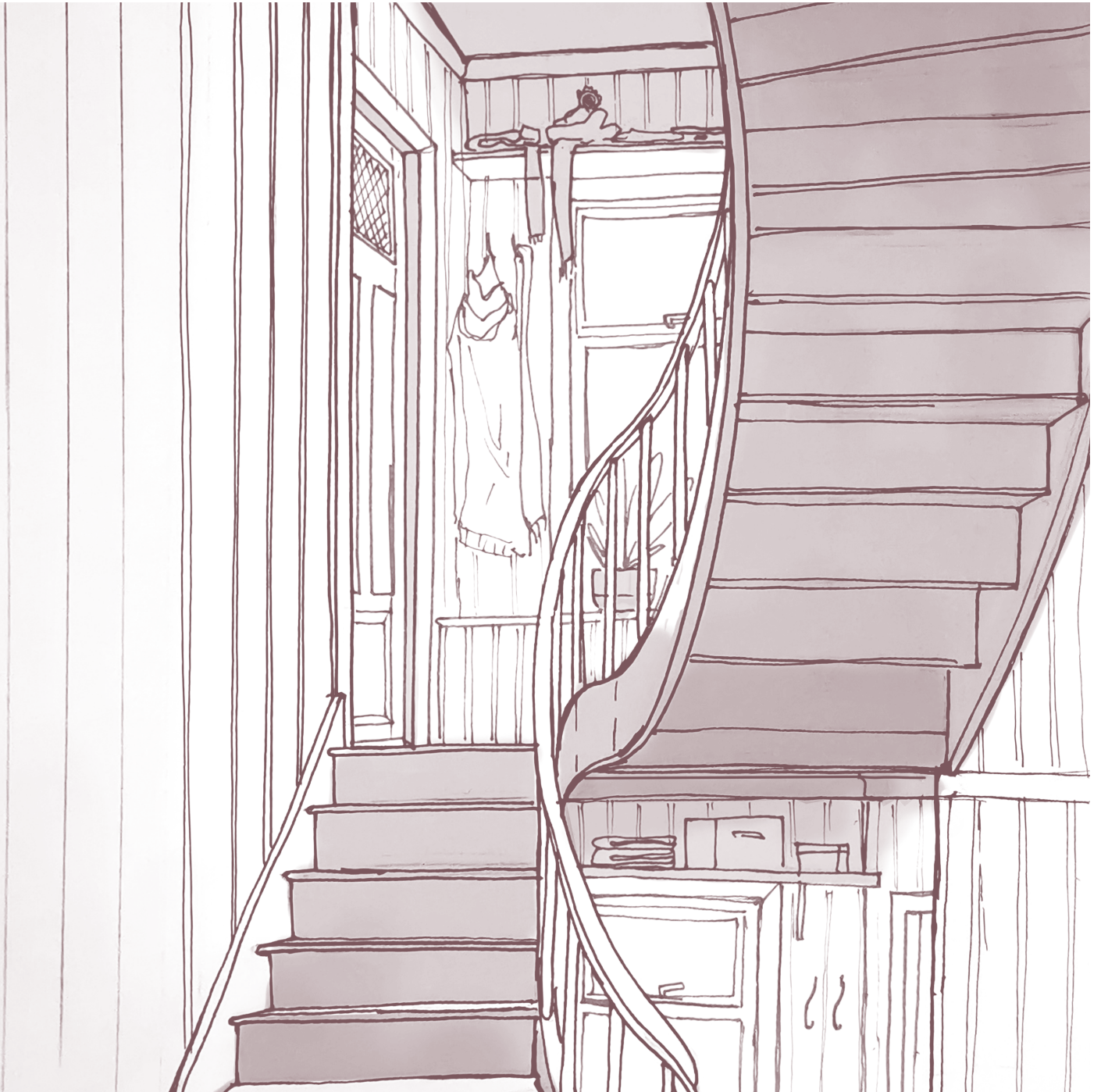
Små typologier

Størrelse er imponerende. Det er lett å utpeke noe stort som en bragd, ingeniørkunsten som må til er sikkert imponerende. Det setter sitt merke, og når det er gjort riktig vekker det følelser av sublinitet som overvelder med begeistring.

Om det ikke er fullt så godt er det fortsatt imponerende en stund, men raskt blir det kjedelig og sjokket brukes opp. Man står igjen med en koloss som ikke er mulig å tilnærme seg på noe vis, men som man heller ikke kan bli kvitt eller gjøre om på, takket være størrelsen og omkostningene på inngrepene. Desto større det er desto verre er det å bli kvitt, og desto større påvirkningskraft har det på de som går forbi hver dag og klør seg i hodet.

I det lange løp har det vist seg at små, generelle boligplanene fra før 1900-tallet fortsatt er de beste, mest tilpasningsdyktige og holdbare planene. Menneskelig skala anngår ikke bare fysisk størrelse, men omfanget og. Det er overkommelig å vedlikeholde små hus, det er overkommelig å reparere dem, og det er overkommelig å bygge dem om.

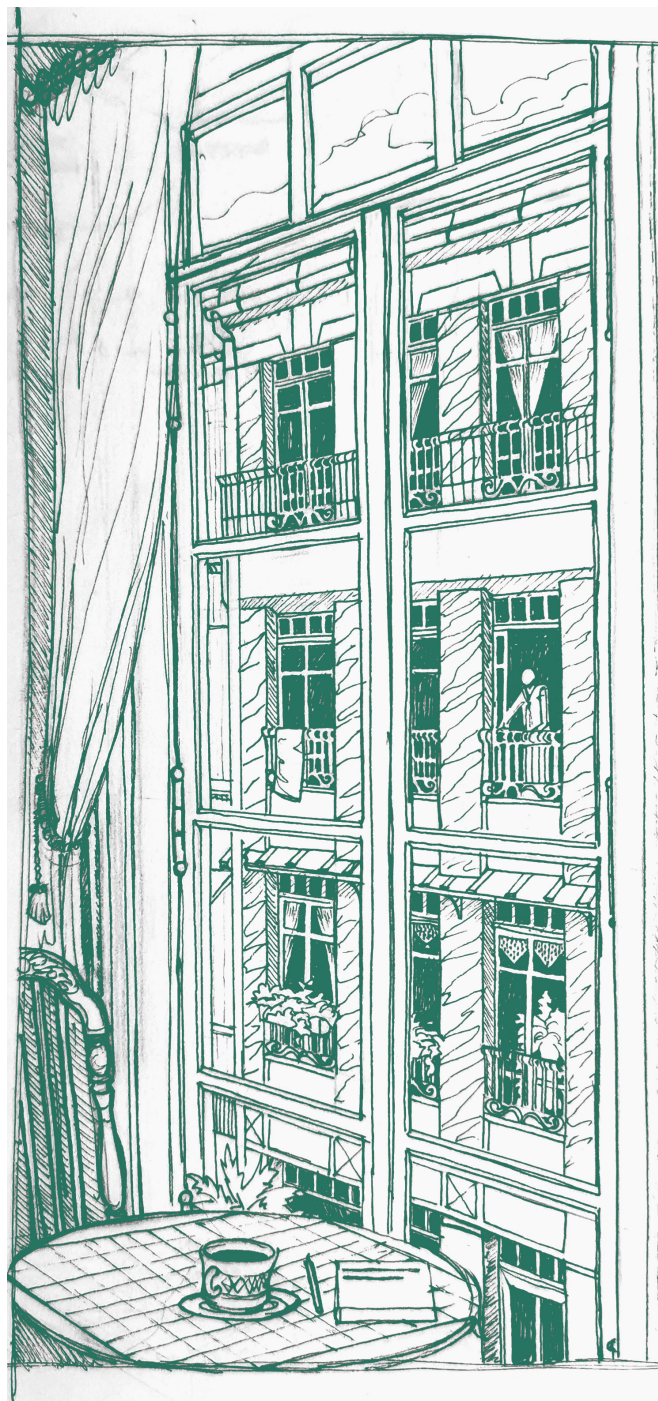

Benk på Mellom-Ila, Trondheim

I små hus bor man tett, det er ikke plass til alt man har og alt man er. Ting siger ut i trapperommet og eksponeres for naboene, aktiviteter tar veien ut på verandaen og gården utenfor. I små hus er det ingen interne korridorer og trappesjakter, kjøkkentrappa går rett ut til byen.

Mindre bygg og uteplasser er fører naturlig nok til en langt større tetthet. Selv om arealene er de samme uansett, brytes store volumer og uterom opp i utallige små kriker og kroker, plasser og smågater. Mengden garanterer i seg selv rom for mangfold og variasjon. Før eller siden finner du et lite sted du liker, kanskje på en benk utenfor en nabo, kanskje de har kaffe.

Stedene i små rom er mer tilgjengelige enn i store, noen kjappe skritt er alt som skal til og vipps. Små rom kan du fylle til randen nesten uten å anstrenge deg. Du kan se, lukte, røre ved og høre så langt mye mer når det er smått og nært.

Åpne gårdsrom

Der det er plass, (dvs, overalt unntatt mot de trangeste passasjene) blir det mulig for innbyggerne å virkelig ta i bruk forhagene. Særlig er dette et viktig moment der de grenser mot de intime gårdsrommene.

Forhagene blir naturlig nok en del av det offentlige byrommet. Dermed vil innbyggerne, ved å ta hagene i bruk, allerede være halvveis i gang med å okkupere den "offentlige" delen av rommet. På grunn av den små skalaen er det mulig for et enkelt individ så vell som en gruppe å fylle opp rommet, men det er ikke så smått at man ikke kan være flere ulike grupper der samtidig. I forhagen eller trygt bak vinduene på glass-verandaen kan man sitte uten å være eksponert for en hel by, samtidig er nær nok til å vinke til, men langt nok unna til at du er nødt.

Med den små skalaen, utøver forhagene et tydelig eierskap over rommet, det blir dermed letter å ta seg til rette i det, selv om det blir lukket for folk fra andre deler av byen. Området har uansett liten grunn til å være trafikkert av noen andre enn de som bor der eller er på besøk, så det burde ikke være et problem. Om folk på liv og død skal inn og se seg rundt, beviser jo bare det at dette er noe som er godt nok til å repliseres overalt i byen.

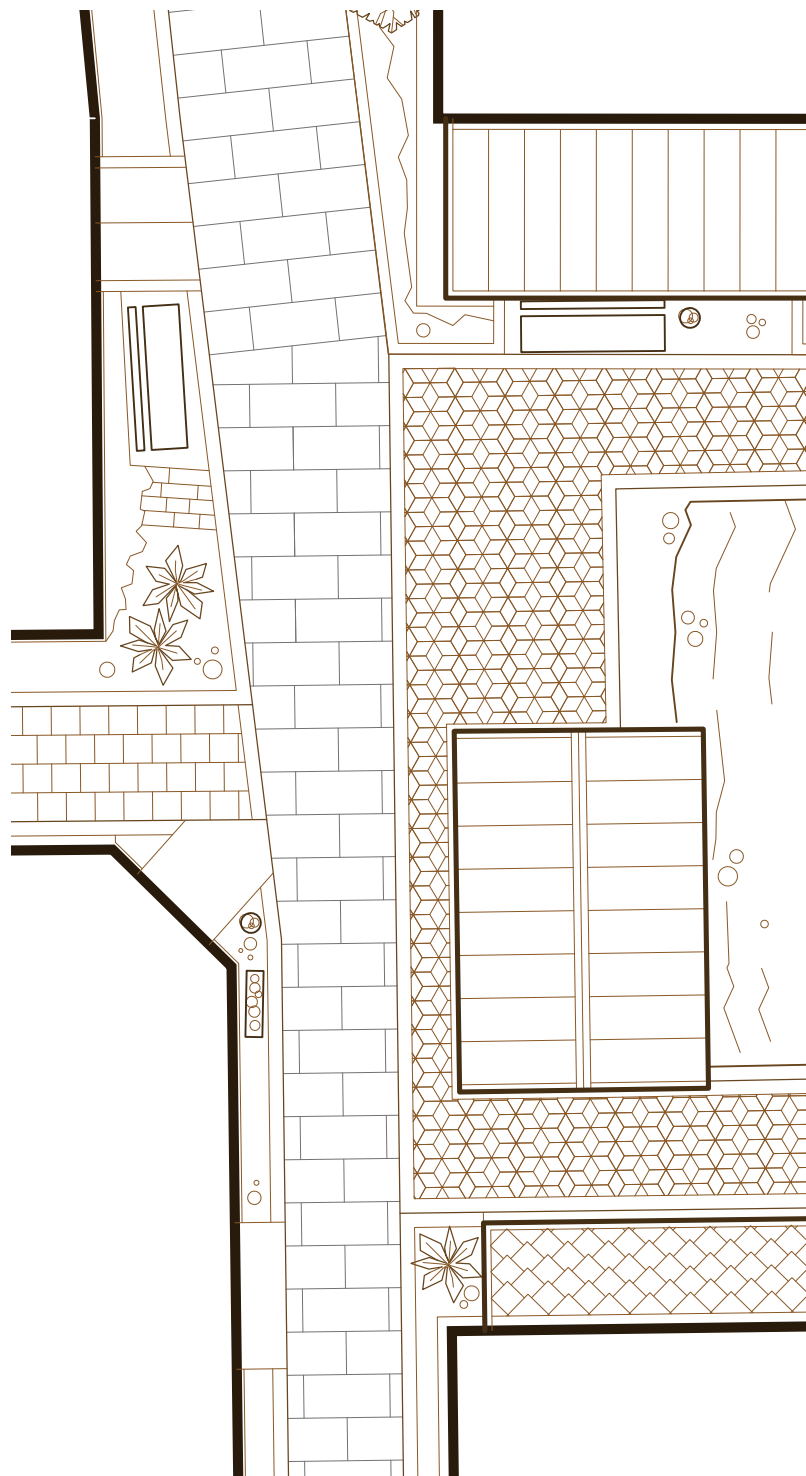

Vi liker å holde oss inntil ting, det er en form for evolusjonær sikkerhetsmekanisme, men det er og en måte å forholde seg direkte til omgivelsene. Man inngår et forhold med omgivelsene ved å gå bort til treet, eller sitte inntil veggen eller oppå en stein, det blir en tydelig formulert relasjon mellom oss selv og det rundt oss. Derfor er denne gården utformet rundt en vanndam og plantebedd med noe viltmess og ugress slik som resten av strøket.

Selve plantebeddet er nokså flatt, men trærne som springer opp av det, danner et tydelig anker i midten av rommet som kan sammenliknes med en bukett på kjøkkenbordet. Vannspeilet utfyller tre viktig oppgaver i hvordan det deler opp rommet rundt seg. Det øker avstanden mellom de to langsidedene ved å legge til et ekstra lag mellom dem. Verandaen til naboen er ikke bare på andre siden av gården, den er på den andre siden av stien som er på andre siden av vannet på andre siden av stien foran din egen veranda. For det andre er den pen å se på, og uimotståelig for barn å leke i, slik at de aller minste ikke må gå ned til stranda for å leke med melkekartong-båten. For det tredje har det to samlende effekter gjennom sin egen tiltrekkingskraft og begrensingen av den "brukbare" overflaten, slik at når man skal fikse sykler, dra frem grillen, party-teltet, lemonade-standen eller en tuborg, så klumpes man sammen i den solfylte nordenden.

Byrommet skal ikke bare tas i bruk, det skal tas i eie. Byen tilhører folkene som bor i den, så la dem nå for guds skyld få holde på.

M 1 : 100

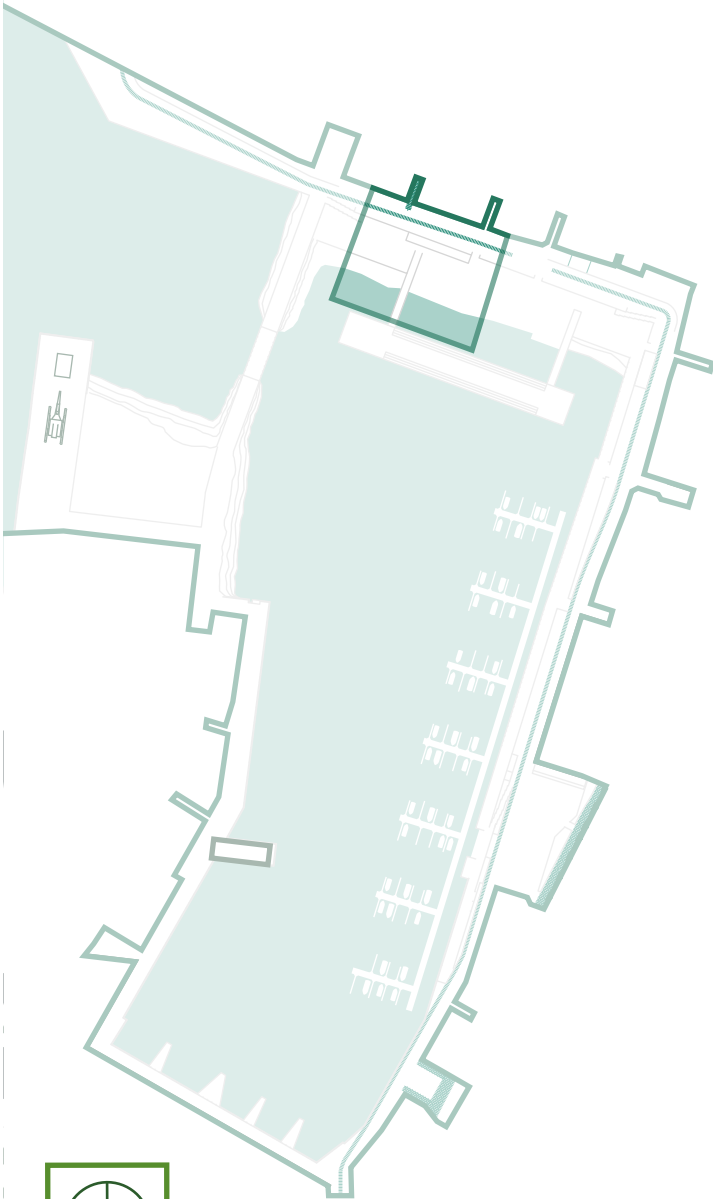

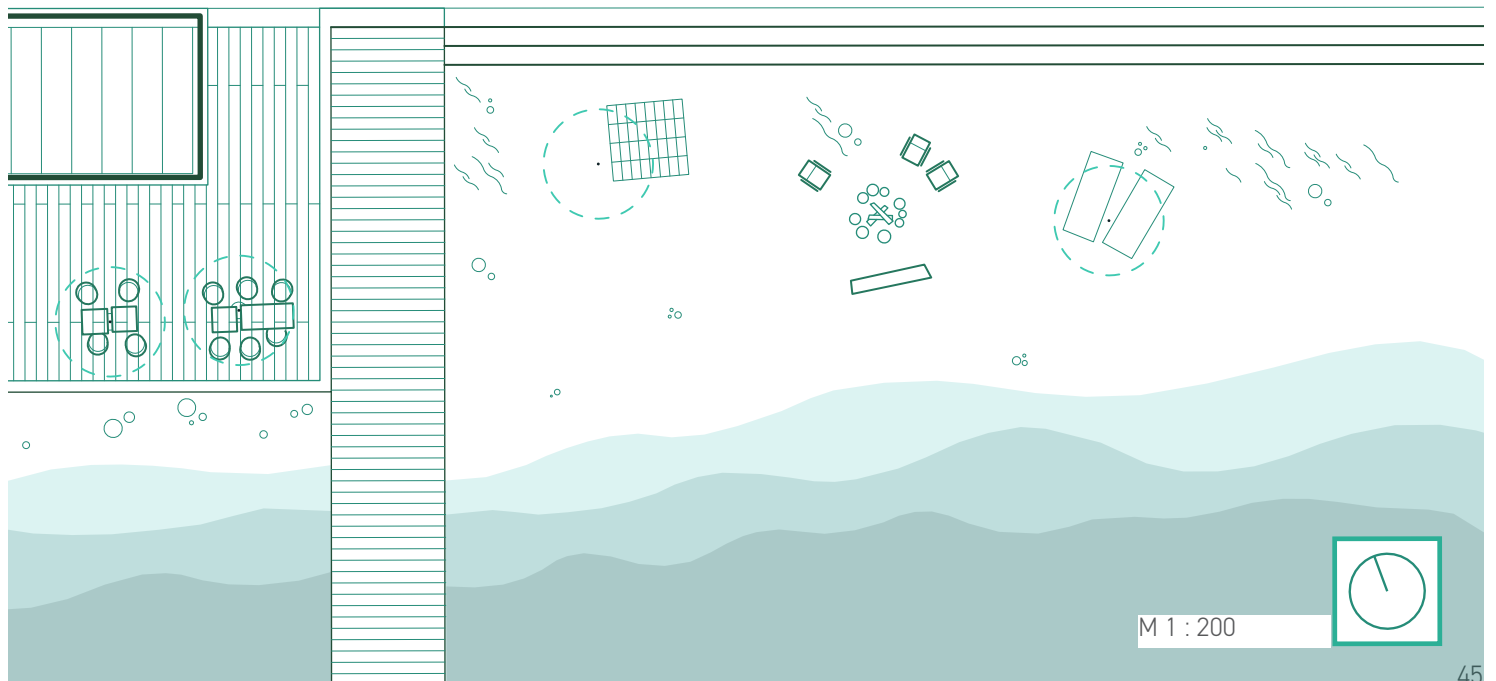
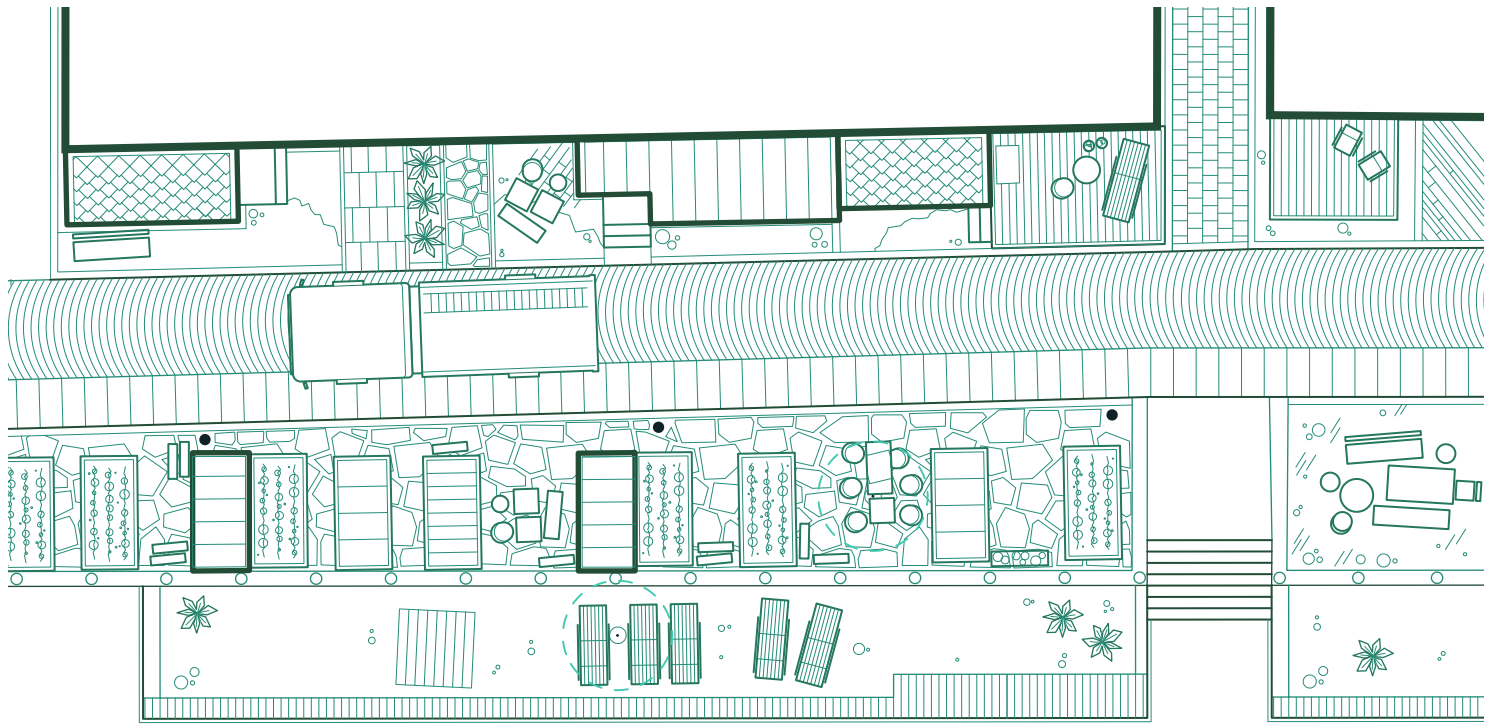
Kaikanten

Ut mot havnebassenget står en husrekke av samme typen bygg som de inne i kjernen. Likedann er det anledning for å dra boligen ut i byen. Den opprinnelige kaikanten er separert fra forhagene av en smal vei for å delvis av-privatisere rommet ut mot kysten ettersom det til langt større grad er utsatt for forbispaserende på utkikk etter byens beste solforhold.

Langs det aller meste av nord og vest-bredden er det satt av en stripe på fire til seks meter ut mot vannet. Denne gis til innbyggerne på samme vis som gårdsrommene. Solforholdene kaikanten til et perfekt sted for uteservering og dyrking av tomater. Ladehammerkaia er likevel mye godt slutten på Nyhavna, så det meste av byggene her vil trolig ende opp som boliger. Det finnes grenser for hvor mye "næring i første" man kan opprettholde, byliv kommer av mer enn bare pengebruk.

Hver av passasjene som kommer ut fra kjernen ender i en trapp som leder ned til en ny promenade utenpå den opprinnelige kaia. Ettersom den opprinnelige kaia er nokså høy, vil denne nye, senkede vankanten gi bedre kontakt med vannet samtidig som den gir tilgang til en småbåt-kai. Endepunktet for promenaden er en kunstig strand der det senkede nivået fungerer som en buffer som skaper distanse mellom husene og livet på stranden.

Om det føles som man "kun er på besøk" er det helt greit. Så kan de som bor her tenke det samme når de går forbi huset ditt.

Det er noe rart ved en by som tilhører alle, men kun "alle". Aldri *deg*, aldri *hun der* eller noen som helst spesifikt. Kun i en og annen bakgård får man se personligheten deres, men på gata må det bort.

Men ikke her.

Denne husrekken er trukket frem et par meter i forhold til den som kommer før den, hjørnet er i tillegg trukket ut, og peker tilbake mot stranden. Det er ikke mye, men det er en liten gest, som i sitt isolerte tilfelle skiller set ut og og danner en svakt merkbar avgrensning, og samtidig trekker deg inn mot høyre langs et næringslokale. Kanskje en liten butikk.

Til tross for solen er det ingen balkonger ut mot havna. "Less is more", noen ganger i alle fall. Det er en tydelig, slett vegg som tegner opp kanten der bebyggelsen slutter. Fra andre

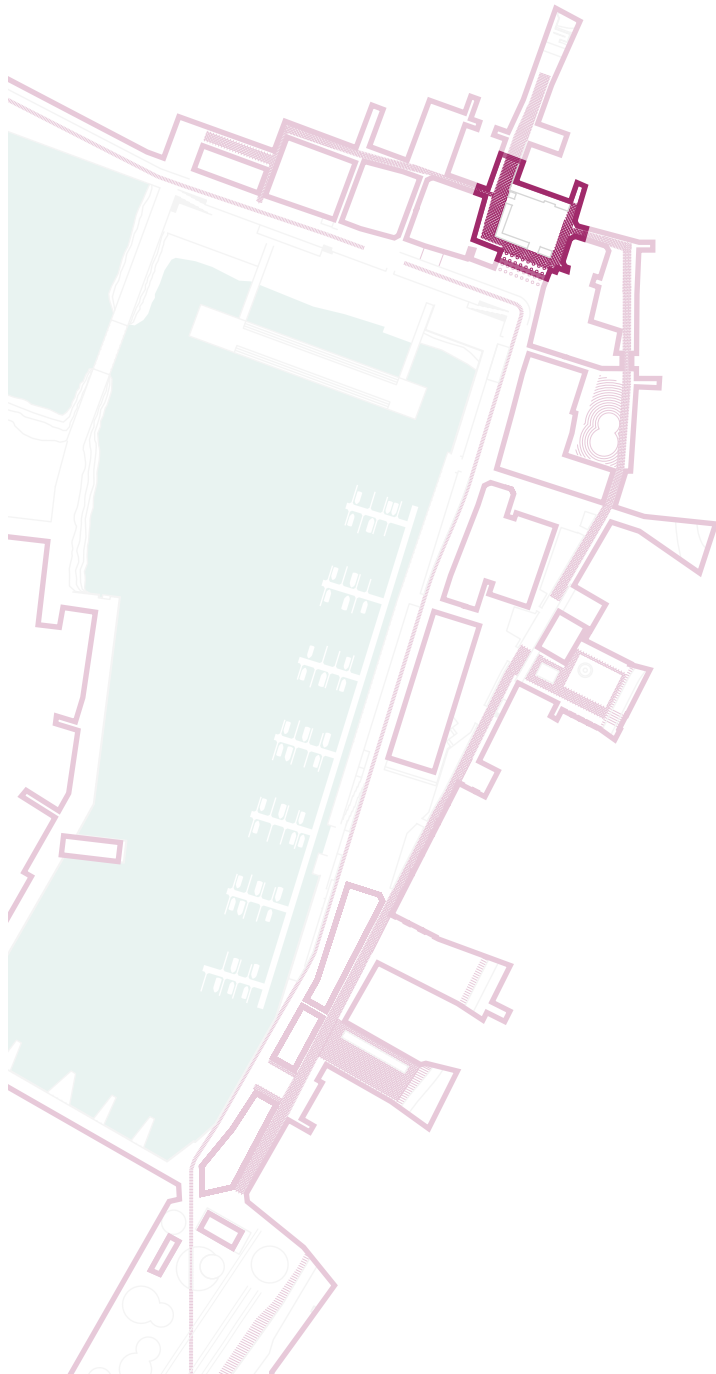
siden av havnebassenget ville sammensuriet av balkonger i det fjerne blitt for mye å se på.

Balkongen på hjørnet er intensjonelt trukket vekk fra fasaden ut mot vannet, den er vendt mot nord og akkurat stor nok for å sette ut sko til tørk, eller en kasserolle til nedkjøling.

Arkitekter har lenge proklamert "hva trenger man vel hver sin plen til, hva trenger man vel hver sin bil til?" Vel, hva trenger man vel hver sin balkong til? Balkonger og takterrasser suger liv og røre fra bakkeplan og gjemmer det vekk.

M 1 : 100

Torget

Torget ligger i hjertet av det nordøstre lille hjørnet. Helt i enden av promenaden inn mot Ladehammerkaia løfter husrekken seg opp på søyler. I det man trer inn mellom søylene og buegangene lukker de seg rundt deg, etter som man beveger seg mellom søylene åpner og lukker utsikter seg, ettersom søylene stiller seg på rekke før de sprer seg ut igjen. Fra innsiden av torget blokkeres det meste av utsikten som ikke løper parallelt med søylene, slik at blikket pekes rett mot det motstående hjørnet av havnebassenget, der passasjen som leder mot promenaden kommer inn mellom Doras østre hjørne og den nye bebyggelsen.

Inne på torget er størrelsen på "torg-flaten" redusert på et sammenlignbart vis med bakkeplanet i gårdsrommene. Dermed trenger man færre tilstede for å føle at man behersker størrelsen av rommet. Samtidig danner plantebeddet her og en buffer som gjør det mulig å føle en fysisk separasjon fra hverandre.

Dette rommet er foruten selve Strandveikaia det eneste stedet som absolutt er forbehold næringsvirksomhet. Boliger ville soleklart ikke passet inn i et så offentlig rom.

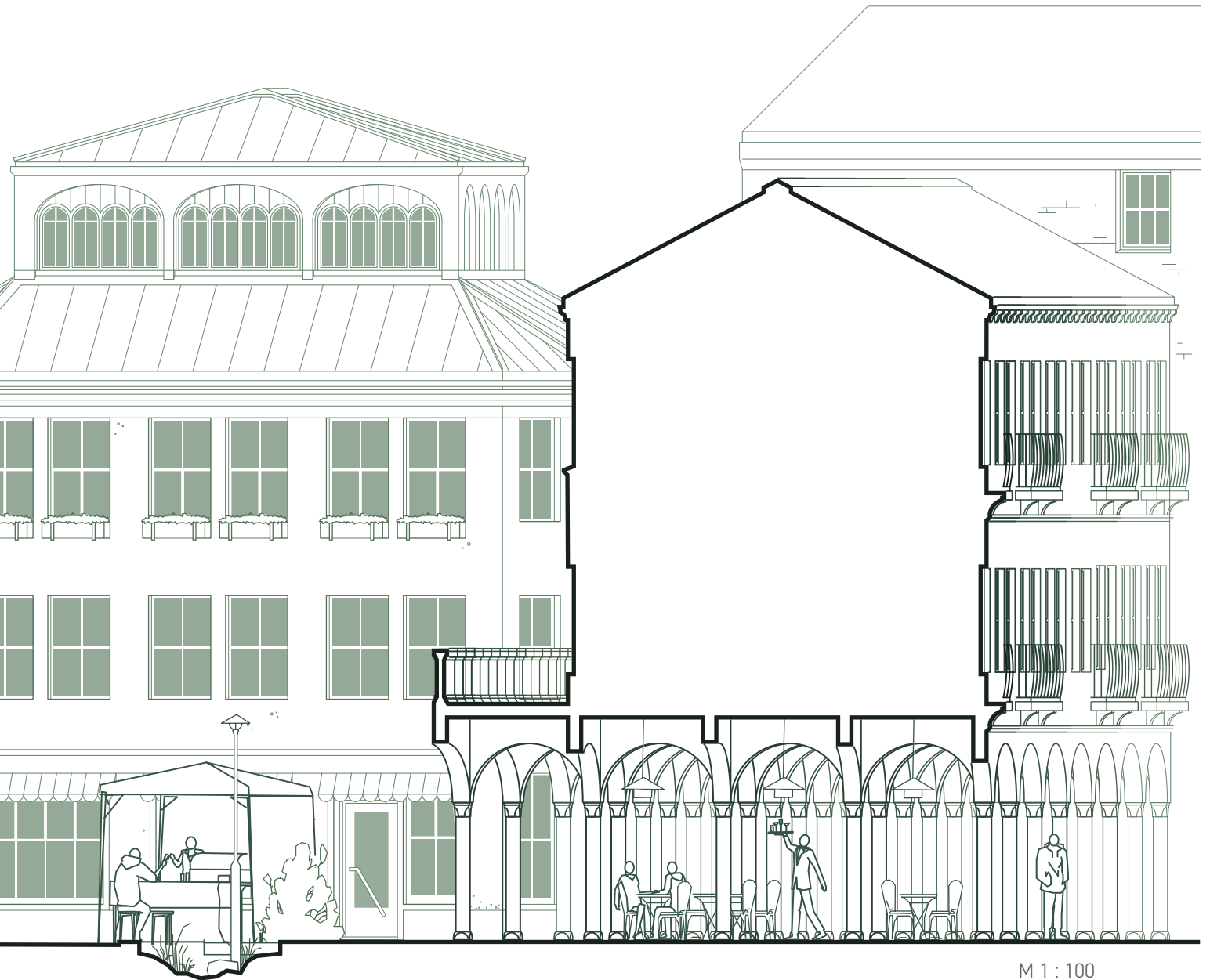
Ellers er det passe stort og passe tomt, en scene for folks påfunn.

Snitt

M 1 : 200

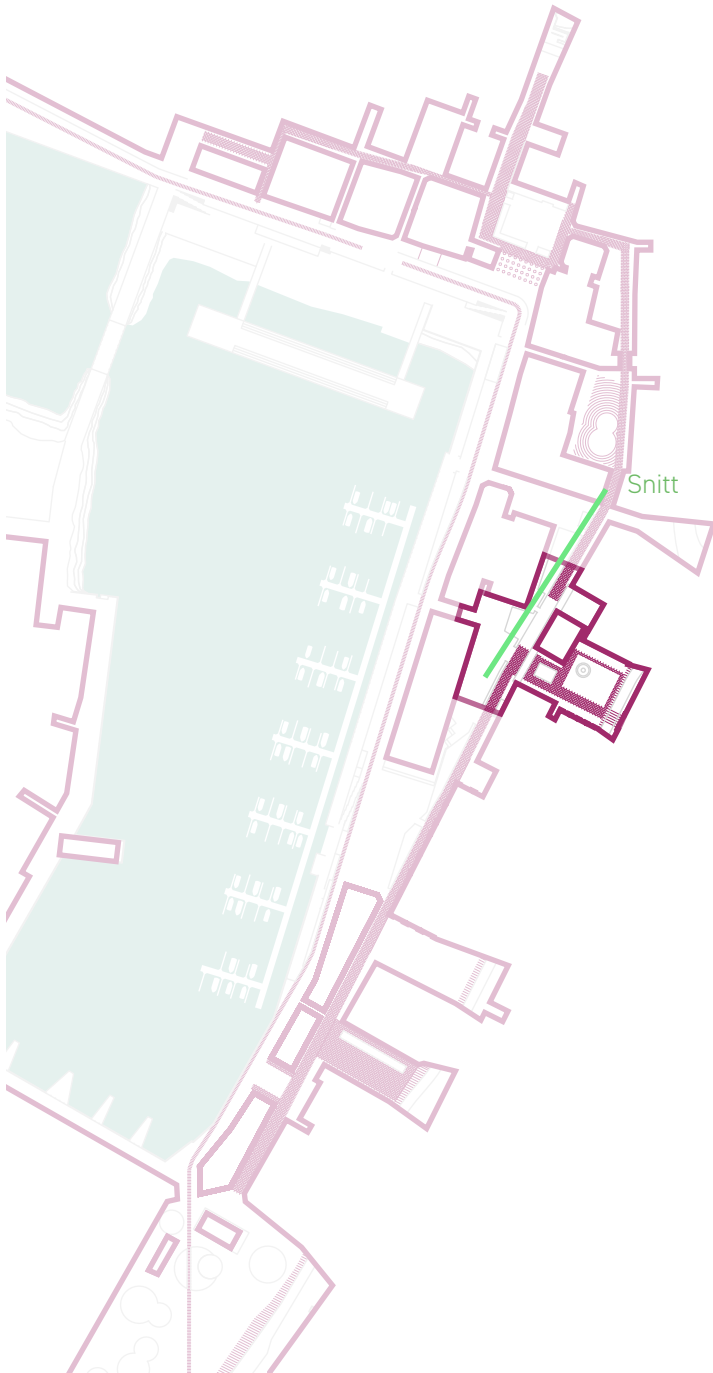
M 1 : 100

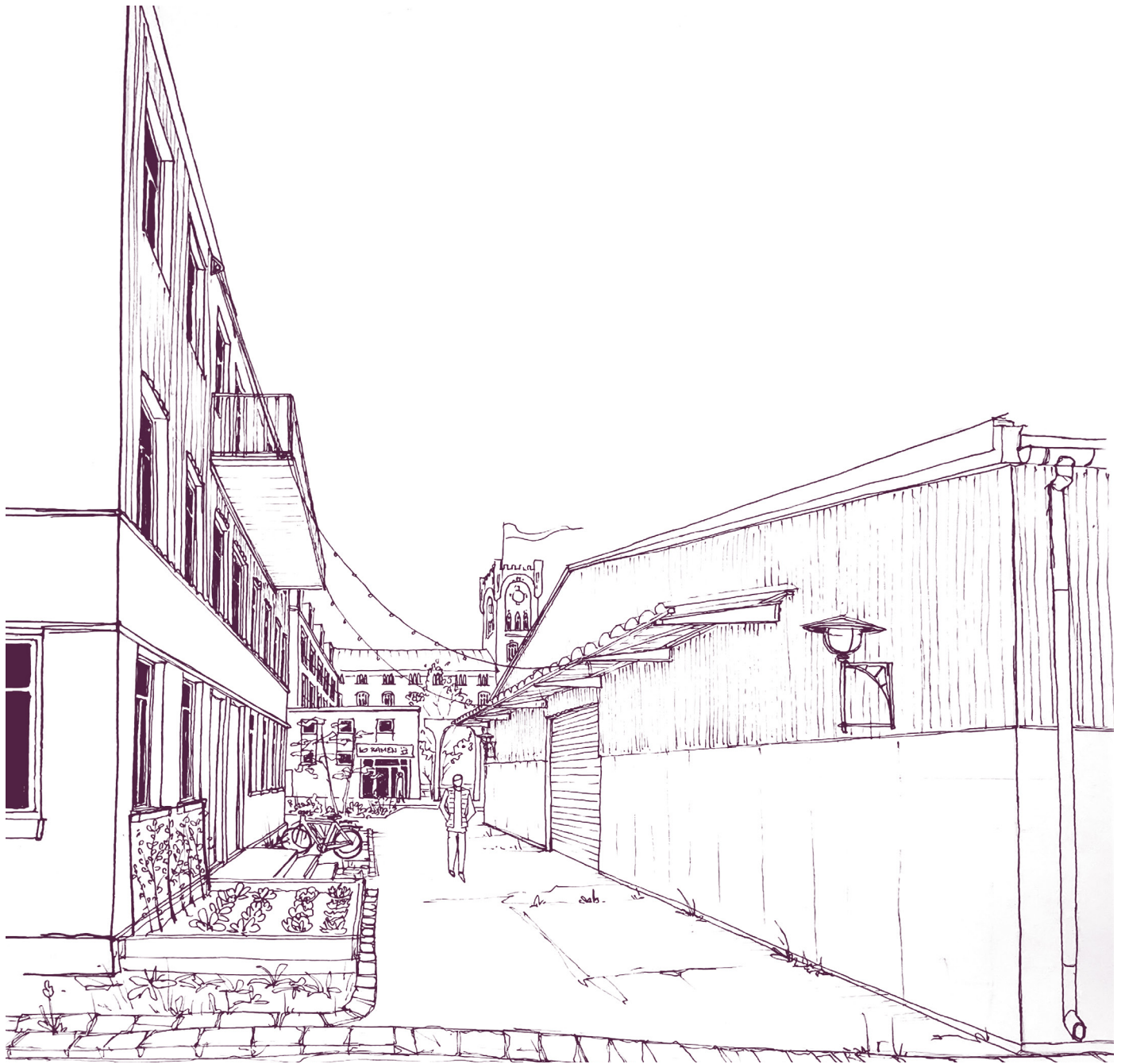
Strandveikaia

Til tross for å være noe overdådig er det gamle bryggeriet med sitt slottstårn med brystning og turreller et aldeles flott byggverk fra år 1900. Som de fleste landemerker av typen "tårn" forblir dette landemerket synlig fra lengre avstand, før det forsvinner bak hus ettersom man nærmer seg det, plutselig er det der igjen i et gløtt.

En ny husrekker stiller seg mot skur 53, den er trukket litt inn slik at det langt bredere skuret stikker ut på hver ende av passasjen og gir seg til kjenne. Sammen danner de en vegg som skiller kaikanten fra rommet på innsiden. I enden av passasjen ser man rett inn i garasjeporten på kjelhuset som er byttet ut med en inngang i glass.

Ganglinjen bøyes likevel av fra dette målet slik at man enten må snike seg mot venstre langs en smal passasje mellom plantebeddet og snekkerverkstedet, eller så vender man mot høyre slik at man står henvendt mot søyleportalen inn mot det nye torget foran EC dahls, og sørover mot fyringshuset og plassen foran som åpner seg tilbake ut mot sjøen.

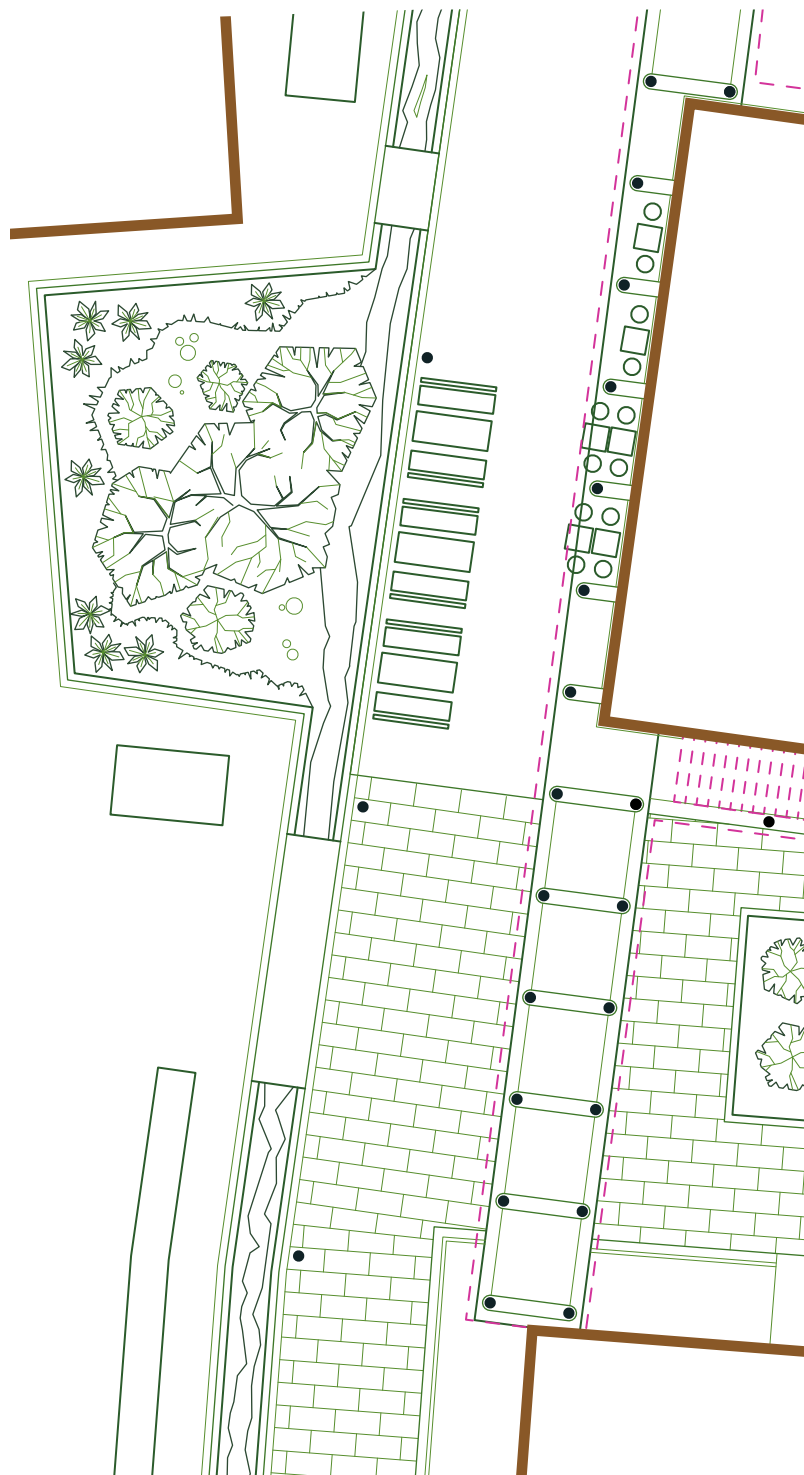

Skur 53 i møte med ny bebyggelse

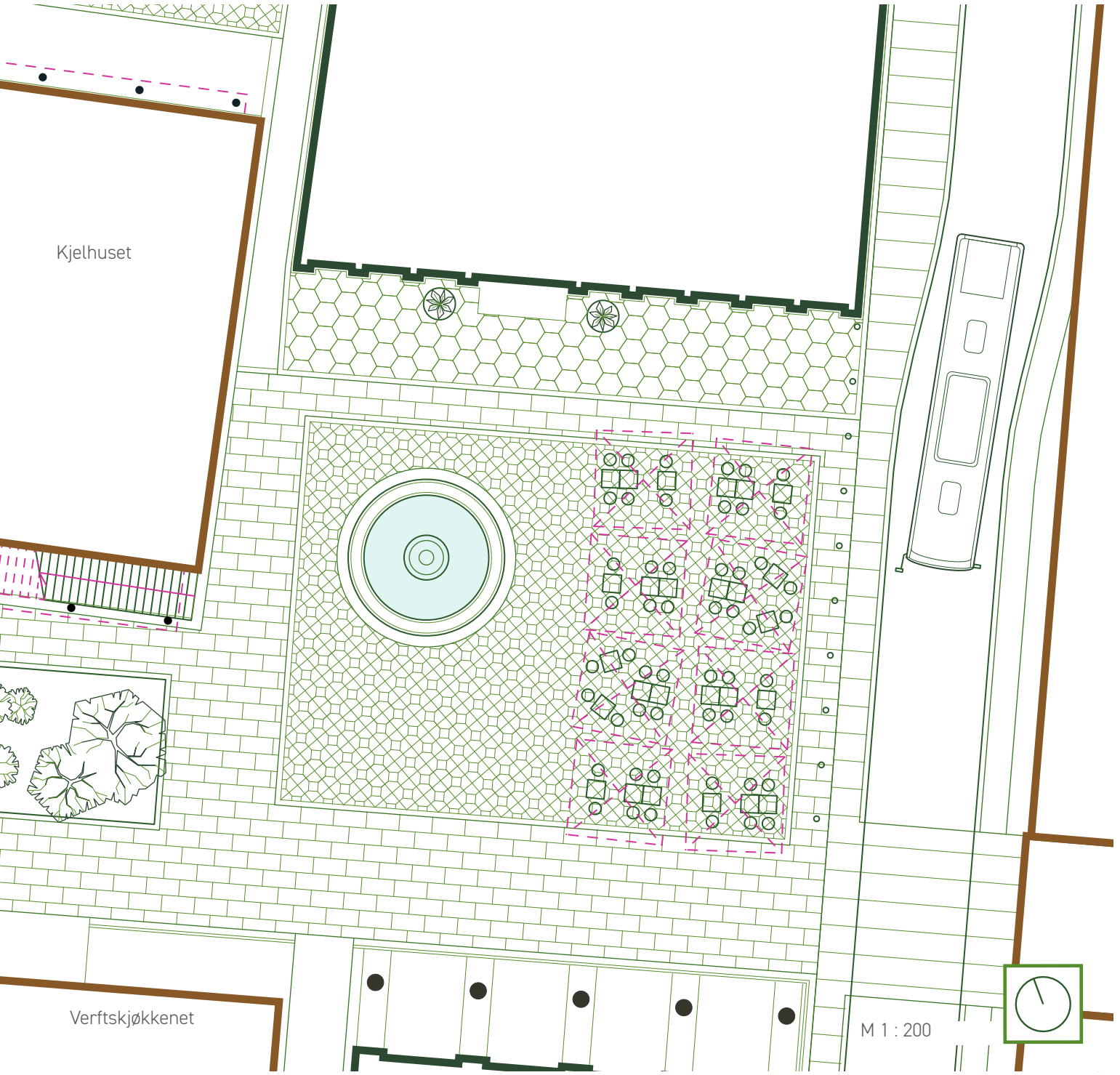
Uteserveringen på EC Dahls er i dag et merkelig syn, den brede veien som løper foran hovedfasaden har gjort det umulig å anlegge noe der, så i stedet holder den til på baksiden av bygget slik at den kan henvende seg mot gaten på den andre siden av bygget. Dette løses ved at rommet som før ble tatt opp av trafikk gis over til et nytt byrom som i harmoni med bryggeriets ornamenterte fasade møbleres med et senterpunkt i form av en fontene. Nord og sør enden av gaterommet blokkeres med to nye bygg som slutter om uterommet uten å umuliggjøre kollektivtrafikktilbudet.

Det sørlige bygget har og en dobbelt funksjon i å rydde opp dette området ettersom det dekker over sømmen mellom den gamle bryggeribygningen og de moderne addisjonene mot sør som nå vil henvende seg mot et annet uterom.

I overgangen mot det langstrakte rommet i vest, forsterkes skillet mellom her og der gjennom en søylerekke som kobles på en ny takterrasse på Kjelhuset. Søylerekken bidrar samtidig til å (sammen med beddet som løper parallelt) opprettholde linjen langs fasaden til verftskjøkenet og leder det rommet videre nordover mot gårdsrommene og torget. Beddet jobber samtidig med å skille rommet nord og sør for snekkerverkstedet fra hverandre,

Kjelhuset

Verftskjøkkenet

M 1 : 200

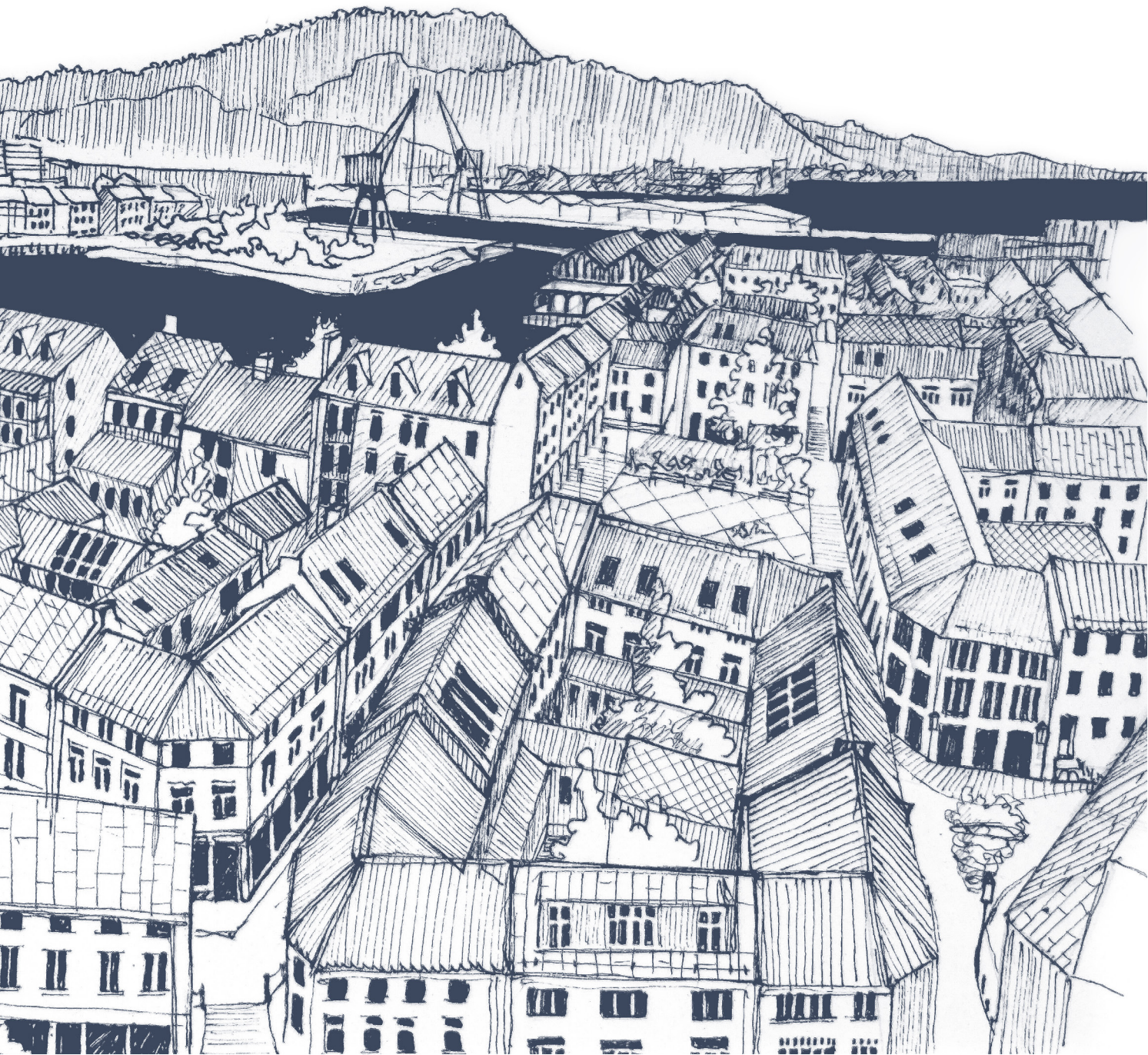
Inne på Strandveikaia er det plass for noe større næringsbygg i møte med de eksisterende volumene. Mens det gamle kjelhuset blir stående som en liten sukkerbit som kobler sammen de fire uterommene rundt søylerekken, forblir tårnet på EC Dahls regjerende som høyeste punkt på Strandveikaia

M 1 : 200

Kilder

Kruft, H.W. (1994) *A history of architectural theory from Vitruvius to the present*, New York, Princeton architectural press

Tanizak, J. (1977) *In praise of shadows* New Haven, Conn, Leete's Island Books,

Ellard, C. (2015) *Places of the heart*, New York, Bellevue Litereary Press

Tuan, Y. (1977) *Space and place*, Minneapolis, University of Minnesota Press,

Lynch, K. (1960) *The image of the city*, Cambridge, Massachusetts, The MIT press

Venturi, R.; Scott-Brown D.;Izenour, S. (1972) A significance for A&P Parking Lots, *Learning From Las Vegas* Cambridge, Massachusetts, The MIT press

Norberg-Schulz, C (1978) *Mellom jord og himmel: en bok om steder og hus*, 2.utg. Oslo, Pax

Whyte, W. H. *Social life of small urban spaces* Washington, D.C. : Conservation Foundation

Gehl, J. (2010) *Cities for people* Washington, D.C. Island Press

Gehl, J. (2011) *Life between buildings* Washington, D.C. Island Press

Cullen, G. (1996) *Concise townscape* London : Architectural Press
Modernism Forelesnings-serie - Vincent Scully

Kasa, E. *Estetisk kommunikasjon AAR4921*, (Forelesnings-serie, NTNU, høst 2020)

Scully, V. *Modern Architecture*, (Forelesnings-serie Yale University 2006), Tilgjengelig Fra: https://www.youtube.com/watch?v=BrG6Us1Abis&list=PLJpDKbx4xSEUoTS5dPwryfbaIQI8N4dsO&ab_channel=VincentScullyLectures
(Hentet November 2020)

Peterson, J. *Maps of meaning*, (Forelesnings-serie University of Toronto 2017), Tilgjengelig Fra: https://www.youtube.com/watch?v=l8Xc2_FtpHI&list=PL22J3VaeABQAT-0aSPq-OKOpQlHyR4k5h&ab_channel=JordanBPeterson (Hentet November 2020)

